

KRES.

Leposloven in znanstven list.

Leto III.

V Celovec, 1. septembra 1883.

Štev. 9.

Luteranci.

Historičen roman. Spisal Anton Koder.

(Dalje.)

Dvaindvajseto poglavje.

Prišlo je pismice
Žalostno pismice
Na moje drobno srčice.

Národna.

Pozno je moralo biti že drugo noč, ko je potihol šum v Mekinjskem samostanu; kajti priprave za slovesnost ob inštalovanji mlade sestre Lavre iz imenitne in plemenite rodovine vznemirjale so že nekaj dnij prostore sicer tihega zidovja. In ko je spalo ali v samotnih sobah molilo kmalu potem vse, odprle so se skrivaje duri neke celice, in iz nej stopi na mračni mostovž visoka, nežna podoba.

Postala je najprvo pred durimi sosedne sobe in poslušala, ali njena bližnja sosedka mati Ana čuje. In ko je bilo vse mirno, hítela je po prstih dalje mimo svetega razpela na steni vrh stopnic, da je lahko šumela njena bela kuta in je vihral v zraku škapulir na njenih prsih. Prišedši pod oljnato svetilnico sredi stopnic, zavila se je tesneje v svoj črni plašč vrh bele kute in pri tem je razkrila za trenotek svoj mladi, a blede in objokani obrazek, in nekaj rumenih lepih las vsulo se jej je na čelo. Kmalu potem je dospela v spodnji del samostana. Tu pa je bila hoja težavna; kajti nobena luč ni gorela ondi. Le mesec je pošiljal nekaj svojih žarkov skozi majhno, omreženo okno proti vzhodu na duri refektorija. In te duri je lahko odklenola mlada nuna in izginola v velikej dvorani.

Kakor da bi bil zdajci končan najhujši in najbolj nevarni pot, odahnola si je ondi redovnica in bolj omahnola kot pokleknola pred podobo božje porodnice sedem žalostij na steni, ktero je nekako skrivnostno razsvetljeval mesec vpirajóč se v visoko okno. Povzdignola je roke potem in oziraje se v višavo pred se, vzdihnola je med solzami:

„Odpusti, mati odrešenikova, grešnej stvari pred seboj! Obljubujem ti, da hodim nocój zadnjikrat ta grešni pot v poznej noči. Še malo dnij, in zapre se svet za vselej za menój, vse umrje, kar me je do sedaj vezalo ná-nj s tako nepopisljivo močjó. Nocój, le še nocój, potém pa nikdar več. Dobila sem posebno znamenje iz crkve včera j na molitveni oder in sledim mu, kakor sem mu tolikokrat, a v slovó nocój zadnjikrat.“

Jok zatopi te polglasne besede. Kmalu potém nadaljuje mlada redovnica svoj nočni pot skozi refektorij v samostansko crkev. Ondi privzdigne stopnice stranskega oltarja in najde nežno pismice pod njimi, katero skriva v nedrije. Po istem potu se vrne zopet v svojo celico v prvem nadstropji.

V mesečini razpečati ondi pisanje in čita tresoč se samega veselja in strahú naslednje vrstice:

Nepozabljiva moja Lavra!

Morda je že pretrgana zadnja nit med nama, ko čitaš to moje pisanje; kajti čul sem, da postaneš v kratkem samostanska nevesta. Hudo mi je to baš zdaj, ko dobivam od prijateljev iz domovine vesele novice, da odstranijo, prej ko mogoče, vse zapreke, ki zabranjujejo mojo vrnitev. Prosim Te torej še enkrat v imenu najine ljubezni, potrpi še nekaj časa, morda še ni uničena najina sreča; ako ne, pozabi me in odpusti mi, kakor odpuščamo pri zadnjem slovesu tudi svojim največjim sovražnikom.

Tvoj

nesrečni Knafelj.

Solze so lile med čitanjem na beli papir tega pisma, in blede ustnice mlade redovnice močile so ga z vročimi poljubi.

„Počakaj, potrpi! strašna beseda,“ vzdihne nató sestra Lavra in omahne na omreženo okno svoje spalnice, raz kterega so se videle visoke Kamniške planine.

Tiho je bilo potém zopet vse. In ko so zapeli proti jutru otožni samostanski zvonovi v tiho dolino in dramili njene prebivalce, ni se še bilo sklenolo okó mlade redovnice od vsega samostana blagrovane.

Samo éna oseba v célem samostanu vedela je za skrivno ljubezen sestre Lavre. Mladej nuni, Ani Hrenovej, sestri Ljubljanskega škofa, odkrila je ona v nekem otožnem trenutku svoje gorjé in našla v njenih besedah tolažbe.

V tedanjej dobi ni bilo nič nenavadnega, da so se hčere najimennitnejših rodovin več potov iz malostnega uzroka siloma izročale samostanskemu življenju.

Tudi lepa črnooka Ana Hrenova stopila je bila le po prigovarjanji

svojega imenitnega brata v samostan. Zaraditega je naravno, da se je oklenola svoje mlade sestre po osodi in da ni bilo potém skrivnosti med njima.

In kolikor bolj se je poslednej bližal konec novicijata, toliko po-
gošče ste se shajali in kovali skrivne naklepe, sanjaje o zlatej svobodi
izvèn samostanskega zidovja.

To je opogumilo tudi mlajšo redovnico, da je pričela po znanem
potu s pomočjo nekega Kamniškega mestjana dopisovanje s pregnanim
Knafnjem. In baš poslednji je bil, ki je vzpodbujal svobodomiselné želje
svoje skrivne prijateljice ter jej obetal zlate gradove v bodočnosti, ako
mu ostane zvesta.

Ta poesije polna pisma čitala je tudi mati Ana in verovala je
vá-nje ter sklenola, da se ne loči od svoje prijateljice v nobenem položaji.
Kaj je bilo torej bolj naravnega, kakor da sklenéte napósled neizkušeni pri-
jateljici, da ubežite skupno iz samostana, predno stori mlajša javno obljubo.
Vzlasti zadnje Knafjevo pismo potrdi popolno ta skrivni sklep in pa do-
ločba, da se ima že bodočo nedeljo vršiti slovesna obljuba sestre Lavre.

Tríindvajseto poglavje.

Píše liste, dá povelje,
Nesť jih reče v trí dežele.

Národná.

Med Trzinom in Črnučami prostirali so se v času naše povesti ne-
presežni gozdje. Tik njih je vodila glavna cesta v Ljubljano. Naravno
je iz tega uzroka, da je bila ta cesta še celó pred petdesetimi in manj
leti jako nevarna. Marsikteri potnik je izginol na tem potu za vselej.
In ko bi mogle govoriti stoletne smreke in hrasti, ki še ondi stojé, o
stóterih zločinih, ki so se vršili vpričo njih, imel bi pisatelj strahovitih
povestij gradiva dovolj, in naša literatura bi presegala morda v tej stroki
magyarsko, ki slovi po svojih junakih iz temnih gozdov.

Ob tej cesti kake pol ure od Trzina ležal je dva večera pozneje v
visokem resji človek. Le sem ter tja povzdignol je svojo z ogljem
očrjneno glavo in se po cesti oziral proti vasi. Ker ni videl ničesar,
pritisol je zopet uho na zemljo in je dalje poslušal, ali mu odmev iz
tal ne naznanja bližajočega voznika. Naveličal se je že ne ravno pri-
jetnega oprezovanja v resji; kajti zdehati se mu je jelo in rosa mu je
že močila život. Tudi je preračunil po meseci, ki je vzhajal ondi za
Limbarsko goró, da ni dolgo do ednajste ure. To je bil njemu posebno
važen čas. Zakaj pozneje bi bilo čakanje zastonj, nihče bi si ne upal
več po tej uri potovati po nevarnej cesti.

A kaj je bilo zdaj? Zopet je pritisol prežec uho v resje in do-

zdevalo se mu je, da čuje pekèt konjskih kopit. Nekoliko še posluša, nató pa dvigne glavo in v goščo tri pote na prste zažvižga.

Kmalu potém pritekó iz gozda trije možakarji s počrnjenimi obrazi in s kolei oboroženi. Njih voditelj, velik, širokoplečast dedec migne, naj molčé, nató pa dvigne grčav in rogovilast borovec, ki je ob cesti posekan ležal, sam kakor jelševo vejo od tal in ga počez na cesto položi.

Dva izmed svojih tovarišev postavi na nasprotno stran, sam pa leže ob desnej strani ceste poleg prejšnjega prežarja.

„Ali imaš vrstico?“ vpraša tiho potém tovariša.

„Imam jo in kamen v ruti, če bi se utegnil braniti.“

„Le dobro zategni, da kričati ne more, vse drugo prepusti meni!“ govori poveljnik.

Med tem se čujejo vedno bližje in bližje udarci kopit. Črez nekaj trenutkov zajaše jezdec v rogovilast borovec. Konj se zdrsne. A predno preskoči nastavljeno ograjo, zgrabita ga dva možaka za uzdo. Orjaški poveljnik pa prime jezdeca in ga postavi kakor otroka raz konja na zemljo, kjer mu vrže tovariš zanjko na vrat ter mu z višnjevimi robcem zaveže oči.

Vse to je bilo urno in brez hrupa izvršeno.

Ko se odstrani potém zopet ograja raz ceste, zajaše poveljnik uplenjenega konja in ukaže tovarišem, naj vodijo ujetnika po stezi v gozd v naznanjeno zavetje.

Najmanj eno uro hodili so nató možakarji z ujetnikom po gozdnem potu. Stoprav na višini za gozdom ustavili so se pri samotnem poslopji, ki se je prištevalo k vasi Rašici. Brez trkanja so se odprla hišna vrata; kajti nekdo jih je ondi pričakoval, akoravno je bilo poslopje zapuščeno.

Poveljnik je ukazal potém trem tovarišem, naj stražijo poslopje, z ujetnikom in enim pomočnikom pa je v hišo stopil in ondi ukresal luč.

„Sedi!“ zakriči nató ujetniku. „Ti učenost naša pa isto pisanje poišči ter peró in čnilo!“ dé svojemu tovarišu.

Zgodilo se je, kakor je velel.

„Ali veš, prijatelj, zakaj si pot zgrešil nocój in namesto škofu meni v pest prišel?“ vpraša potém poveljnik, o katerem je bralec že gotovo ugonil, da je naš znanec kovač iz Kranja, njegov pomagač pa mestni pisar Naglič, a óni izmed stražnikov zvonaj, ki je v resji ležal, črevljar Kriškar.

Ko ne odgovori ujetnik, ki je bil mestni sodnik Kramar, temveč obraz v stran obrne, pravi kovač:

„Vse na svetu ima svoje plačilo in svoj dan. Brez volje božje niti vrabec raz strehe ne pade, zakaj bi tebi ne povrnoli dobrote, ki jo nam krivovercem skazuješ? Vendar čas je še, da se spokoriš in poboljšaš! Zaraditega prostovoljno prekličí, kar si poročal gosposki do sedaj proti nam, in pomagaj Knaflju, da se vrne zopet v domovino!“

Prej blede lice Kramarjevo zarudelo je pri teh besedah in zopet zbledelo potém; kajti stoprav zdaj je spoznal, v kakovih rokah je njegova osoda. Upa na rešitev ni imel, zaraditega je strogo rekel:

„Kar sem govoril in pisal, je resnica, preklicati ali tajiti nimam ničesar.“

„Sam sodil, sam obešen bil,“ odgovori mirno prejšnji potém in pristavi:

„Videli bomo, kakov mož-beseda si. Čitaj, pisar, pismo napisano in podaj tovarišu peró, da podpiše spodaj imé!“

Pisar Naglič čita z izpremenjenim glasom sledeče pisanje:

„Jaz podpisani in s pečatom potrjeni sodnik Kamniškega mesta Gregor Kramar naznanjam slavnej deželnej vladi, da je luteranstvo v mojej sodnji izumrlo in izginolo popolnoma. Zatorej ne potrebuje nikakoršnega nadzorovanja več.“

V tem pismu potrjujem tudi, da se je huda krivica nekdanj zgodila Knaflju, ker so mu krivoverstvo podtikali le njegovi sovražniki, ter mora on zaraditega še vedno po nedolžnem živeti v prognanstvu. Po pravici terjam torej, naj se pokliče Knafelj brez odlaganja v domovino, in naj se mu podeli njegova nekdanja služba mestnega kaplana v Kamniku.“

Pepelnata barva je med čitanjem tega pisanja izpreminjala sodnika Kramarja.

„Ali si umel pismo?“ vpraša kovač potém resno.

Ker ne govori prejšnji, nadaljuje ta: „Vse eno, da le podpišeš lastnoročno; drugo oskrbimo mi. Pisar, pritisni sodnijski pečat!“ veli dalje.

In med tem ko seže Naglič v žep po ukradeni uradni pečat, odstrani si Kramar s komolcem (kajti roki je imel zvezani) ruto raz očij in ugledavši svoje orodje, vzklikne:

„Naglič, ti si torej tudi tat in krivoverec! Nihče mi ni mogel ukrasti pečata, kot le ti sam.“

A pri tej priči ga spomni težka pest, da je ujetnik. Ukaz se glasi: „Primi pero in piši prokleto svoje imé!“

„Nikdar, če mi velé cestni roparji in luteranci,“ odgovori brez strahú Kramar.

„Pisar zategni vrvico, daj mu duška in pisal bode, kakor da bi po cesti tekel.“

Zategnol je Naglič zanjko, ktero je nosil sodnik na vratu, da je šinola pepelnata barva v Kramarjevo lice. A trmast je bil ujetnik, in pero se ni ganolo v njegovej desnici.

„Čakaj griva, jaz ti bodem rokavice umeril, da se bode samo pisalo,“ dene razjarjeno prejšnji potém in potegne iz žepa takozvano zapestno vrtilo ter vá-nje levo Kramarjevo roko zavrti.

Neizmerne bolečine moral je čutiti sodnik pri tem grozovitem de-

janji; kajti zvijsal se je kakor v kleščah, in desnica se ni mogla več protiviti lopovski sili.

Trenotek pozneje je že zgibal pisar Naglič podpisani dokument ter ga smehljaje spravil v svojo listnico. Poveljnik pa je ukazal odpeljati obnemoglega sodnika v stransko sobo in je Kriškarju izročil glavno stražo nad ujetnikom.

Štirindvajseto poglavje.

Ona culico navezala,
Se od grada pobirala.

Desetnica.

Drugo jutro so se vozile po cesti med Ljubljano in Kamnikom tri kočije. V prvej je sedel Ljubljanski škof poleg svojega spremljevalca, škofijskega tajnika.

Ko pridrdrajo vozovi na kamenito Mengiško polje, prijaše jim v naglici jezdec nasproti ter se ustavi pred škofovo kočijo menéč, da ima važno poročilo. Nató je opravičeval proti višjemu duhovniku sodnika Kramarja, češ da mu zaradi nujnega odpotovanja v toplice ni mogoče, spremljati ga k napovedanej slavnosti, a o mnogih važnih stvareh poročá mu kmalu pismeno ter prosi milostne pomoči v onih nujnih zadevah.

Ko je izvršil jezdec to povelje mestnega sodnika, izginol je zopet na prašnej cesti proti Mengšu.

V Mekinjah pa je bila ista nedelja jako slovesna. Že dolgo se ni praznovalo umeščenje tako imenitne in bogate nune, kot je bila Lavra Strmolska.

Zastopano je bilo pri tej slovesnosti plemenitaštvo od blizu in daleč, akoravno jo je dvojl sicer baš v poslednjem času na novo vzbujeni verski boj.

Naravno je tedaj, da je skrbela crkvena oblast, da ne moti krivo-versko ljudstvo, podkupljeno in zapeljano, te svečanosti. Zaraditega je privolila le pičlej množici vstop v erkev ter razposlala med njo svoje skrivne čuvaje.

A vendar se je med slavnostjo posrečilo majhnemu postarnemu možu, prignesti se v obližje velikega oltarja, kjer je bil odločen prostor povabljenim gostom. Videlo se je, kakor da bi se bil vsiljenec navlašč priril v obližje mlade nune, da vzbudi pri prvej priliki ná-se njeno pozornost.

In ko bi ga bil kdo neprestano opazoval, videl bi bil, kako je dvigal zapored brez potrebe kvišku svojo desnico z razprostrtimi prsti in da je dal neko znamenje mladej nuni, ko sta se srečala njuna pogleda.

Kmalu potém je zapustil erkev in se pridružil tovarišu, ki je zvonaj za zidom slonel. Brezdvomno je njega pričakoval, zakaj ta mu je skrivaje rekel:

„Zvečer bodi pripravljen! Posrečilo se mi je opozoriti našo prijateljico. Brez dvombe zvé o pravem času naš črtež, in če nas ne izda kaka kukavica, izpolnjena je o polnoči želja našega mojstra.“

In v resnici, ko so pogasnole isti večer luči po samostanu, prišla sta za zid ona dva možaka. Opazovala sta omreženo okno v prvem nadstropji. In ko se je prikazala tri pote zapored lučica na njem in zopet izginola, rekel je starejši, a manjši tovariš velikemu, mlajšemu:

„Glej šenta, umela je naju. Knaflju se bode dozdevalo, kakor da bi mu med vlekel skozi usta, ko čuje, da je v naših rokah ta punica grajska. In rés, takovega para še ni bilo, ko bi jo on potém za éne kvatre ali dvoje za ženo k sebi vzal, če bi tudi Stobejka pisano gledala.“

„Molči!“ dejal je potém resno mlajši prijatelj.

„Kaj ti veš, kaj je lepa ženska, ko ti je tvoja škrbasta Špela živ dan ušesa strojila in post nakladala, kakor da bi bil vsak dan veliki petek.“

Grdo je pogledal izpod nizkega čela možiček Juri Kriškar šale izbijajočega Gogalo, a svojo jezo je zopet rahlo po grlu v se spustil in pristavil:

„Jaz tudi poznam enega, ki bi mu bela golobica boljše dišala kot krokarjeva pečenka, ko bi jo zá-se v pest dobil. To bi se morda utegnolo tudi pripetiti, ko bi njegove roke po kovaškem mehu ne dišale in ga kakor lisico, ki je tudi zvita, že na tri sto korakov ne izdale.“

Tako sta se pikala in ščipala za samostanskim zidom naša znanca, ko se šum in hipoma tudi krik, prepir in jok na samostanski porti čuje.

Gogala skoči k vratom. Ko pa razume notri znan proseč glas, udari s kolcem po tečajih, da jamejo omahovati. Kriškar pa spleže na omreženo okno in zagleda, kako se borite s samostansko vratarico dve mladi nuni, hotéč jej izviti ključe iz rok. Z grozo zapazi tudi, da omagujete poslednji ter da je brez dvoma izdan črtež njegovega mojstra.

A v istem trenutku čuti, da ga je nekaj zaskalelo po hrbtu, kakor da bi se bil ovil bič njegovega života. In ko se ozre, zagleda, da držita dva možaka njegovega tovariša.

Ta kritični položaj vzame, kakor bi trenol, vso radovednost Kriškarju. Brez obotavljanja skoči raz visokega okna. In ko vstane, ležala sta že tovariševa napadalca na tlaku.

„Glejva, da odneseva noge! Kdo zna, kdo je izdal naš črtež?“ pravi Gogala potém, ko s Kriškarjem proti Nevljam tečeta, kakor da bi gorelo za njima.

Drugi dan pa se je vršila v Mekinjskem samostanu takozvana tajna sodba proti dvema redovnicama. Čutili bi bili brez dvoma poslednji ostrost srednjeveške inkvizicije, ko bi ne bilo mlajše varovalo slavno, plemenito ime, starejše pa čast in moč njenega brata, škofa Ljubljanskega.

Za našo povest ima ta preiskava le toliko vrednosti, da je razdvojila za vselej zvezo dveh enako mislečih redovnic. Ona je osvetila v slabih barvah ženski značaj. In to je imelo potém imenitne posledice, a ne na čast ženskemu prijateljstvu!

Petindvajseto poglavje.

„Ihre Fürstliche Durchlaucht haben fest beschlossen, auch diesen kleinen Hinterreste abzuschaffen und so zu reden keine Lutherische Mucke in Dero Landen mehr zu zulassen.“

Valvasor, Ehre des Herzogthums Krain.

„Vse se je zaklelo proti nam, prijatelji,“ dejal je nekaj dnij pozneje Gogala, ko se je vrnil pozno v noči k svojim tovarišem, pri crkovniku Cepudru v Mengši zbranim, in na obrazu se mu je bralo, da je jako slabe volje.

„Zaradi tistih golobic, ki se niso dale izpeljati, še ni izgubljeno vse, mojster naš. Čemu bi bili tudi obé Knaffju? Mlajša bi bila pač doberšna in petična, kedar pride njen dan. A če ni, pa ni. Nihče ne vé, kje ga še lahko črevelj žuli in zakaj.“

Tako tolaži pisar Naglič svojega poveljnika in pristavi:

„Da nam jo je vrana gosposka upihala in kar tako nenadoma, kakor zajec izpod grma, je pač sitna stvar. In stopati bode morala odslej naša desna v levo stopinjo, kakor koza na pečini; ako ne, kakor bi kvišku pogledal, tičimo v okovih, iz katerih nas more le vzvišen prostor med zemljo in nebom rešiti.“

Molčal je Gogala med tem pripovedovanjem in vsi ostali tovariši. Le Naglič je še hotel Kriškarja dalje dražiti, kako bodo namreč živega na drogu pekli biriči, če ga dobé v pest; zakaj on je kriv vsega krivo-verskega zla.

Nagličevo nagajivost je pretrgal Gogalov ukaz, Cepudru namenjen, naj se opraviči in pové na tanko, kako je bilo mogoče, uiti Kramarju iz zaklenenega poslopja na Rašici.

Zbledel je šepasti možiček Cepuder, ko je videl tako resnega Gogalo, a potajil se je potém kakor jež. Kračjo levo nogo pa je kakor petelin, kedar svojo kurjo družino prešteva, skrčil v kljuko in dejal:

„Ko bi bili videli vi, kar sem gledal jaz ono noč, povém vam, nobeden bi morda več trave ne tlačil.“

Temna noč je bila, ko sem ondi na griči pred hišo sedel in premišljeval, kako hudo bi bil kaznovan in bi se zameril, ko bi zaradi moje neubogljivosti sodnik utekel, in kako bi nam vsem šlo za kožo potém.

In ko te svoje čuvarske dolžnosti pretehtujem, dozdeva se mi, kakor da bi se bilo nenadoma premaknola nekaj na nebu in padlo doli na hišo. Manem si oči nató ter gledam in zijam in tavam in tipljem, pa glejte, ničesar ne morem doseči. Vid me je zapustil in poslopje je izginolo kakor sapa v nezakurjenej sobi.

Čez nekaj trenutkov pa se je zopet dvignolo kakor oblak od tal, in v istem migljeji sem čutil, da sedim kakor prej na pragu in čuvam ujetnika.

A ko se hočem prepričati, ali so bile le prikazni te sanje ali resnica, vidim, da je Kramarjeva soba prazna in duri na stežaj odprte.“

Zazijal je Cepuder pri teh besedah, kakor da bi hotel reči: „Zdaj pa vi sodite, kaj je bilo to, ali zdelo ali kali?“

A ko so se smejali tovariši potém precej zmedenemu pripovedovanju Cepudrovemu, razjezilo ga je to, da je zakričal in s črevljem po tleh zaceptal:

„Pa vi sodite, ki ste učeni kakor biriči, ali ni bil hudobec sam, ki me je preslepil takó in izpeljal ujetnika.“ A sam pri sebi si je pa mislil: „Le lagaj in tuhtaj, kolikor se dá! Kdo ti more spričati, da si preveč žganja pil in potém zaspal na straži, in to slabost je porabil sodnik v svojo korist.“

„Ti si baba Cepuder, a ne mož. Pred mišjo luknjo te bomo postavili drugi pot za čuvaja, da veš. Vreden nisi, da bi ti s palicami na hrbtišče naslikali tisto zdelo, ki te je strašilo na straži.“

Molčal je potém možiček. Tovariši so pa pogostoma z njim šale izbijali in mu kazali vislice ondi na prvem borovci.

„Brez šale, prijatelji, resna je naša stvar,“ povzame zdajci Gogala in nadaljuje:

„Brezuspešno in nehvaležno je naše delo in trud. Ko misli človek, da je zavozil na pravi tir, pa se mu kar črez noč podere poslopje na glavo. Gonili nas bodo kakor zajce zdaj, povém vam bratje; kajti Kramar ovadi nas vse. Povrh smo še Knafju prezgodaj poročili, da se je zboljšalo naše razmerje. Naglič, tvoj nalog je, da vzameš gosje peró v roke in napišeš takovo pismo, ki pravi našemu mojstru, da je izgubljen up na mlado nevesto, da nam je izpodletelo ono noč, pa da ni mogoče, izbirati v drugič kostanja iz žrjavice. Poročaj, mu tudi, kako je z našo poskušnjo, preslepiti gospodo z dokumenti ter jo prisiliti, da ga pokliče sama v domovino nazaj. Stori naj potém, kakor ga je volja. Jaz si umijem roki, če teče domá na ravnost biričem v naročje in iz njega v višino na kolec med zemljo in nebom.“

Molcé so poslušali možakarji te besede, in marsikteremu so utripale trepalnice, kakor da bi mu silile solze iz očesa.

In ko je videl krivoverski glavar ginenje svojih tovarišev, posilila ga je tudi nekaka tesnoba okoli srca. Mogel ni drugače, da je dal dušek kamenu na prsih, meněč: „Naznanjam vam, prijatelji, da pokladam nocój čast vašega načelnika, ktero ste mi podelili, v vaše roke nazaj ter ne jemljem nobene odgovornosti več za stvari, ki se v bodoče vršé v naših zadevah. Jaz ne bodem sklical prej zopetnega zborovanja, dokler se sedanje okoliščine ne izpremené toliko, da moremo upati vsaj majhnega uspeha. A opominjam vas, delujmo tudi razkropljeni po deželi skrivaje vsak po svojej moči, kakor smo si obljubili in prisegli. Ko bi pa utegnol priti morda še čas, da bi potrebovali kovača v Kranji na klanci, oglasite se!“

Molčé so si stiskali možakarji desnice potém, kakor da bi bili gotovo vedeli, da je odzvonilo za vselej krivoverskej moči na Slovenskem in da se ne bodo nikdar več zbrali vsi k verskemu posvetovanju.

(Dalje pride.)

Pésni dekličje ljubézni.

16. Oj nebésa, dôbra, blaga . . .

Oh svetló zaré nebésa
Oh strašné se zémlja stresa — —
Bog neskónčni, Bog dobrótai
Varuj v silí ga togótai!

Sémkaj v sóbo, tèmno sóbo
Čujem jaz vihárja zlôbo —
Ve nebésa, dôbra blaga
Sém vodíte ga do praga!

Čujte me v neznánem boli
Čujte, kaj srcé to moli:
Vse za njega jaz bi dala
Zá-nj življenje darovála!

Zá-nj samó, ki žítje svôje
Mi podaril je za môje
Cvetke jaz ljubézni plétem
Zá-nj samó spomládno cvétem!

Pa ko on krasán in dičen
Mèni bil bi kdaj uničen —
Tudi moj bi cvet se zgrudil
Oh in nikdar več se vzbudil!

Vé zató, nebésa blaga
Sém vodíte ga do praga,
Ve me čujte v jadnem boli
Zá-nj, le zá-nj srcé mi moli! . . .

17. Sanje lepe, sanje zlate . . .

Sanje lepe, sanje zlate
Kaj li v srcí mi igráte,
Da z radóstjo sreča lepa
Zvezo v njem svetlóbno sklepa?

Tja v nebó sem vid uprla
Tam sem čuda bôžja zrla
V ónih zračnih, svetlih krógih
Zrla svetov lepih, mnogih!

Oh! in glej — na zémľjo širno
 Splávale so zvezde mirno
 Tmíno v dan so sprominjáľe
 Žar blestěč po njej sipáľe!

V srce to pa prisijáľa
 Zvezda je in v njem prižgáľa
 Luč svetľóbnó, lepo nado
 Čút svetáľ, ljubězen mlado.

Sanje lepe, sanje zlate
 Zdaj mi v srci ve igráľe
 In z radóstjo sreča lepa
 Zvezo v njem svetľóbnó sklepa! . . .

18. Oh zakaj li vóde male . . .

Prošla je nevihta silna
 Grózo in trepět nosilna
 Glasno, kakor v jezi burni
 Teče moj potočič urni.

V tožnem plesu cveti bleđi
 Plávajo po vašej sredi —
 Oh! iz tal, iz zémľje varne
 Vzele ste jih vé viharne!

Oh zakaj li vóde male
 Ženete pondsne vale? . . .
 Mirno zopet mi tecite
 Krótke zopet mi bodite! . . .

Méni, méni pa objéma
 Srce dróbnó toga néma — —
 Oh zakaj li vóde male
 Cvete nežne ste končáľe?! . . .

19. Sreča naj jasni temine! . . .

Glej! in zopet zrém v valóve
 Oh in zopet zrém cvetóve
 In preglasno duša mója
 Plaka v sili nepokója!

Da bi vóda razbrzdána
 Žalost bila razdivjáľana?
 Da ti cveti med valóvi
 Sreča bili bi cvetóvi?!

Misel žalna, kaj si vstala,
 Kaj si s togo me navdala — —
 Saj tak ó nigdár ne bode
 Kruta méni moč osode!

Beži, beži misel tožna!
 Radost spet, ljubezen rožna
 Srce móje naj obsine
 Sreča naj jasni temine! . . .

20. Sredi gozda, v tihem kraji . . .

Sredi gozda, v tihem kraji
 V solnčnem svitu in sijaji
 Zrlo danes mi okó je
 Sklénenih drevěsec dvoje.

Le šumljáľte, le igráľte
 Le v radósti šepetáľte
 Saj i v srca svetlem hrami
 Milo nekaj šepetá mi:

V vejic radóstnem objetji
 V rožic cvetji, v pticic petji
 Stali ste lepó drevesci
 In šumljali ste s peresci! . . .

„Zvezo srečno si skenila
 Zvestost večno obljubila
 In o sreči in o cvetji
 Srci sánjate v objetji!“ — — —

Sredi gozda, v tihem kraji
 V solnčnem svitu in sijaji
 Zrlo danes mi okó je
 Sklénenih drevěsec dvoje . . .

A. Funtek.

Milko Vogrin.

Novela. Spisal dr. Stojan.

(Dalje.)

IX.

Še isti dan sporočil je dr. Sirkov svojemu prijatelju Vogrinu, da so Skenovski odpotovali na Dunaj. Vsi, vzlasti pa Olga pozdravljajo ga presrečno v slovó.

Čudno je uplivalo to naznanilo na našega rojaka. S prva ni hotel verjeti Sirkovim besedam. Ali čim dalje, tem bolj se mu je dozdevalo vse to resnično in verjetno. Saj je pa tudi včeraj gospá Skenovska proti njemu zagovarjala barona Roberta; ali sicer ni bila to njena navada. Tudi pri odhodu se je vedla proti njemu, kakor se mu je baš zdaj dozdevalo, nekako mrzlo ter mu bila celó mlačno in malomarno podala roko v slovó.

Iz vsega tega je torej naš Milko sklepal, da se je v sreci Olgine matere ohladila prejšnja prijaznost in naklonjenost do njega. Konečno je moral uvideti, da ni nikakega upanja več zá-nj, naj bi ga tudi Olga še tako iskreno in goreče ljubila. V Vogrinovej duši jela se jé sedaj celó porajati misel: Skenovski so le s tem namenom odpotovali, da odpravijo Olgo iz njegove bližine. Dá še več! On si je v svojej razburjenosti celó domišljeval, da so zaradi tega tako hitro odpotovali, ker še hočejo Olgo in Roberta prej zaročiti, nego se zadnji napoti v Bosno.

„A zakaj mi pa ni Olga o tem ničesa povedala?“ vpraša večkrat sam sebe Vogrin. „Saj ne morem verjeti, da bi ne bila ona včeraj še nič vedela o svojem odhodu! Je-li to odkritosrečno? Je-li to znak prave in goreče ljubezni?“

Take strašne misli rojile so Vogrinu po vročej glavi. On je začel napósled celó dvomiti — nad Olgino ljubeznijo do njega. Ali kaj ne stori človek v obupnosti? Kaj ne počenja v svojej ljubezni? — Najbujše misli, najstrašnejše slutnje vzbujajo se v človeškem sreci tedaj, ko iskreno ljubimo. Ljubosumna in neverna postaja takrat duša človeška; človek se muči sam in trpinči v svojej ljubezni!

Enako je bilo tudi z Vogrinom. Hud črv je glódal v njegovem sreci. Strašna bolest pretresala je njegovo dušo. On si je domišljeval, da ga Olga ne ljubi več, a da tudi ljubezen do njega ni bila nikdar — odkritosrečna!

S to boljo v sreci bil je Vogrin potr, tih in zamišljen. Nikdar pa ni črhnol o tem ne besedice, niti proti materi niti proti svojemu prijatelju dr. Sirkovu. A tožil pa tudi ni o svojej osodi. Z mirnostjo

je prenašal vse breme svoje dušne in srčne bolesti ter zatajeval samega sebe.

Pri vsem tem bila je velika sreča, da ni ta dušna bol uplivala na njegovo telesno bolezen. Do sredine meseca julija bila je že rana na njegovej levici precej zacelila. Tudi njegovo telo se je že do dobra okrepcalo. Lahko je hodil v obližji na kratke sprehode. Sploh pa se je smelo po vsem sklepati, da bode Vogrinova roka v énem meseci vendar toliko ozdravela, da jo bode mogel brez skrbi, če tudi previdno rabiti.

Ko se je bil Vogrin telesno precej utrdil, preganjal si je dolg čas branjem in pisanjem. Najpoprej je pisal grofu Konarskemu. Ta ga je že bil pismeno vprašal, zakaj ga ni tako dolgo nazaj na svoje mesto. Težko je bilo Vogrinu na to vprašanje odgovoriti, a še težje naravnóč resnico povedati. Vogrin se še ni čutil tako zdravega, da bi mogel službo nastopiti. A delati grofu nadlego s svojo boleznijo, to se mu pa ni videlo niti častno niti umestno, vzlasti v kopeli ne. Zatorej mu odpiše, da je bolan; bolezen pa mu ne dopušča, v kratkem nastopiti službe pri njem. Zaraditega je najboljše, da stopi celó iz njegove službe, osobito ker gre itak grofov sin Hugon na jesen v vojaško akademijo. Slednjič ga še poprosi Vogrin, naj mu pošljejo na dom vse njegove stvari. In zahvalivši se za prijaznost in gostoljubnost, poslovi se za vselej od te rodbine!

Malo dnij potém dobi naš prijatelj odgovor od grofa. Pismu je bilo pridejano dobro plačilo. In zahvaljujóč se za njegov trud, želi mu grof hitro ozdravljenje in srečno bodočnost.

Česar pa je Vogrin najbolj v pismu pričakoval, tega pa ni našel v njem. Mislil je, da mu grof naznani, zakaj ni dobil letos stalne službe, dasiravno mu je dajal on sam toliko upanja. Velika radovednost je nadlegovala in mučila tedaj našega rojaka o tem, zakaj se mu je zadnja prošnja za professuro odbila. Na vse strani je premišljeval in ugibal, ali zastoj. To mu je ostalo temno in nejasno.

„Edini politični nameni ne morejo biti tú odločilni,“ misli si Vogrin. „Saj dobivajo tudi drugi Slovenci po Štajerskem in Kranjskem služeb. A gotovo niso oni manj narodni nego jaz! Ali zakaj mi le ni zadnjič gospod referent pri ministerstvu povedal, kaj se je o meni poročalo, da me dela vladi — neza nesljivega? Zakaj bi mi le bilo neki službovanje za suppleta v Celovci škodovalo, kakor je to trdil grof Konarski svojej soprogi?“

Vsa ta vprašanja bila sô našemu rojaku nerazumljiva. Ona so ga težila in mučila noč in dan. Na vsak način pa je hotel priti do zanesljivih poročil ter zvedeti, kaj je resnice na tem. Vogrin piše torej nekemu znanecu in prijatelju, tudi Slovencu, na Dunaj. Imé tega moža pa hočemo tukaj zamočlati, kar se nam gotovo odpusti. Saj je dovolj, ako le na-

znanimo, da je ta mož sicer tih, a iskren rodoljub. On je izpolnil svojemu rojaku željo. Pozvedel je na zanesljivem mestu o njegovih zadevah!

Da pa bodeš, dragi čitatelj, vse boljše razumel, spremljaj me v svojem duhu na Koroško in potem v glavno njegovo mesto Celovec. Ondi je pred dvema letoma služboval naš koroški rojak, Milko Vogrin.

Bilo je dne 13. avgusta leta 1876. Krasen je bil ta dan. Niti oblačiča nisi videl na nebu. Gore so moléle s svojimi jasnimi vrhovi v nebeško modrino, in vsako okó je občudovalo te velikanske orjake koroške. Zdeli so se pa oni danes tudi višji nego drugekrati, veličastnejši kakor koli kdaj, a vendar ljubeznivi v svojej velikosti in prijazni v svojem veličastvu. Pozdravljali so te kakor starega znanca, ki dojde po dolgem trudu in potu zopet domú. — Ali zakaj bi ne bile danes i gore vesele? Ali se ne omeči tudi gora in pečina kakor človek, ko mu radosti srce vzkipi? Dà, vesele so bile ta dan gore in planine, doline in griči. Saj so pa tudi videli, kako se časti in slavi mož, kterege je njih zemlja redila in pojili njih studenci!!

Iz daljnih krajev slovenskih prihajalo je na ta dan mnogobrojno število iskrenih rodoljubov na zemljo koroško. A kaj pomeni to? Kam je namenjena ta množica?

V Vrbi, na zahodnjem konci Vrbskega jezera, stopala je danes ogromna množica slovenskih rojakov iz železnice na koroška tla. Znanec je tu pozdravljajal znanca, prijatelj podajal prijatelju roko. Vsi so bili kakor sinovi éne matere, vse je navdajal eden čut, vsem je bil odmenjen eden in isti pot! A ne samo iz Vrbe, temveč iz vseh drugih krajev koroških, iz bližnjih in daljnih mest in trgov, vasic in vasij, vrelo je skupaj ljudstva kakor listja in trave. A tudi tem je bil isti pot ter jih navdajal isti čut, kakor goste iz daljnih dežel slovenskih!

Vsi so se pa, kakor trudni potnik po svojem smotru, ozirali tja v Rožno dolino, občudujóč nje kras in lepoto. A v tej cvetócej dolini iskali so z radostnimi očmi óno vas, kjer se je zbiral danes cvet slovenskega roda. In ta vas so bile — Leše, rojstni kraj — Antona Janežiča.

Rés, ta dan je bil za Korošce in vse Slovence velik praznik. Bil je dan — Janežičeve slavnosti!

Tudi jaz in marsikdo izmed čitateljev bila sva med častilci ranjkega rodoljuba. Z veselim srcem sva se ustavila pred rojstnim domom našega Antona. Tú sva se ozirala po ogromnem ljudstvu, ki se je bilo zbralo k tej slovesnosti. Občudovala sva, kako čvrste in lepe postave je naš zarod slovenski. Zavzemala se nad globoko navdušenostjo, ki je ogrevala ondi danes rodoljubna srca, in strmela sva nad ljubeznijo, koja goji rod slovenski do svojih delavnih in značajnih mož, kakor je bil — Anton Janežič!

Med rodoljubi pa, ki so se bili zbrali k tej svečanosti, bil je tudi — Milko Vogrin. Malokdo ga je poznal, če tudi ni „incognito“ hodil. Ali če si ga zagledal, nehóte so se uprle ná-nj tvoje oči. Radovedno pa si potém popraševal svojega soseda, od kod in kdo je ta visokorasteni, lepi in čili mož. Nekaj mikavnega in vabljivega bilo je na njegovem licu. Vsak, kdor mu je pogledal v jasne, globoke oči, bil bi se rad seznanil in spoprijateljil z njim!

Tudi Vogrin se je odločil pri tej slavnosti izpregovoriti nekaj besed na slavo in v spomin rajnkemu Janežiču. Večji del svečanosti bil se je že izvršil. Spominska plošča, vzdana v hišo, bila se je odkrila, slovesni govor končal, in tudi slavnostno kantato bili so že navdušeni peveci dopeli. A zdaj se prikaže na govorniškem odru čvrsta, visoka postava. Njena zvonanost obetala je že sama na sebi veliko. Zatorej utihne mahoma ves krog mnogobrojnih poslušalcev. Na odru je stal — Korošec Milko Vogrin!

Z močnim, krepko donečim glasom govoril je naš rojak, in zbrana množica ga je vestno poslušala. Iz njegovega govora spominjam se še danes vzlasti sledečih mest. Med drugim rekel je i tó-le:

„Vsi, kar Vas je danes tukaj zbranih, poznate ranjkega Antona po njegovih delih. Vsi navzoči ga znate éniti po tem, kar ste iz njegovih knjig brali in se učili. A malo jih je danes med Vami, ki bi poznali Janežiča tako, kakor jaz. Jaz ga poznam po njegovej živej besedi, poznam ga kot učitelja, ki je nam učencem v Celovci netil iskro ljubezni do svoje domovine in dragega materinega jezika!“

Po teh besedah pa je govornik dokazoval, koliko zaslug gre Janežiču za njegovo domoljubno navduševanje svojih učencev v šoli. A pripovedoval je tudi, kako si je rajniki prizadeval, da se uvede slovenski jezik v ljudske šole na Koroškem!

Končal pa je govor s sledečimi besedami: „Odkrila se je danes rajnkemu spominska plošča za njegove mnoge zasluge. Napisana je z zlatimi, slovenskimi črkami.

Domoljubi koroški! Varujte ta spomenik, da ga nihče ne oskruni! A vsi slovenski rojaki iz bližine in daljave, ki Vam bije danes srce polno ljubezni do svojega naroda in jezika, — Vi vsi brez izjeme pa čuvajte in glejte, da bodo znali ta slovenski napis čitatit tudi še naših vnukov in jih otrók otroci!“ —

Vsak izmed poslušalcev je razumel globoki pomen teh besed. In še danes donijo one marsikomun bolj kakor nekdaj žalostno na uho. In rés! Vogrin je gledal kakor prorok daleč v bodočnost. A ta pogled bil je temen, bil je žalosten. Zatorej je opominjal zbrane Korošce, naj čuvajo svoj jezik

Letos je od onega časa preteklo še le sedem let. Ali glejte tužno majko Slavo: Mnogo otrok slovenskih Korošcev, ki hodijo sicer pridno v šolo, ne znalo bi neki več čitati — zlatih, slovenskih črk na Janežičevem spomeniku!!

Plačilo, katero je prejel Vogrin za svoj navdušeni govor, bilo pa je nekaj posebnega. Pri vseh narodih stare kakor nove dobe povzdiguje se ljubezen do domovine, do svojega naroda in jezika kot uzor. Možje, ki so žrtvovali vse moči svojemu rodu, ki so posvetili ves čas svojega življenja v to, da gojijo in povzdignejo narodni jezik svoj, taki možje se nam pri vseh narodih predočujejo kot pravi domorodci, kot ideali prave požrtvovalnosti domovinske ljubezni! Ali pri nas je tú — čudna izjema, in to nam potrjuje tudi Vogrin!

Dospevši v jesen o šolskem početku v Celovec, prejme naš rojak neljubo naznanilo: Dejali so ga iz službe supplentske. Ker ga je pa ta novica hudo zadela, kajti zdaj je bil hipoma brez kruha in stanú, poprašuje po uzrokih svojega odpusta. Ali povsod so mu nejasno odgovarjali. Trdilo se je sicer, da je njegovo službovanje dobro in uspešno, ali zdaj se mu ne more več pomagati, češ ukaz je že izdan.

Pravi uzrok Vogrinovemu odpustu pa je bil javni govor njegov pri Janežičevij slavnosti, osobito njegove zadnje besede. O njem se je, a sevéda v pretiranem smislu, poročalo tudi na Dunaj. In tako si vémo zdaj tolmačiti, zakaj ni prišel naš rojak v zadnjih dveh letih do stalne službe. Ob enem se pa tudi razvidi, zakaj je bil on, kakor se je rekalo, vladi — nezanesljiv.

Vse to zvedel je sedaj tudi Vogrin sam po svojem prijatelji na Dunaji, do kterega je bil pisal o tej zadevi. A naš rodoljub mu je še več razodel. Poročal mu je, da je bil pred kratkim pri ministerstvu tudi gospod vitez Skenovski, pri kterem je Milko nekđaj podučeval. Ta ga je očrnil kot političnega rogovileža in hujskajočega vladinega nasprotnega!

„Kolikor jaz vém in vidim,“ piše Vogrinov prijatelj, „imajo na Dunaji o Tebi in Tvojem delovanji krive nazore. Ali bogme, takih predsodkov je težko, včasih celó nemogoče do cela odstraniti. Saj véš, da je lažje z obrekovanjem spraviti koga ob dobro imé, nego mu ga pa nazaj pripraviti!

Ničesar Ti nočem prikrivati, dragi moj prijatelj. Zdi se mi, da ne dobiš hitro stalne službe, pred več leti gotovo ne. Mnogo je kandidatov prosilcev izprašanih kakor Ti. Toda med temi izbirajo si tukaj najrajši take, do kterih imajo v vsakem oziru največje zaupanje!“

Te novice so sevéda Vogrina hudo dirnole. Na enkrat mu je padla mrena z očij. Zdaj je videl vse jasno. Nad žalostnimi nasledki svojega govora pri Janežičevij slavnosti se ni Milko nikakor ne čudil. To mu

je bilo vsaj verjetno. A nezapopadno mu je, zakaj ga opravlja in črni baš gospod Skenovski sam. Saj mu je bil ta mož vedno naklonjen! „Je-li to mogoče? Je-li to res?“ vprašal je večkrat Vogrin samega sebe. Rad bi bil dvomil nad tem poročilom, ali prijatelj njegov bil mu je prezanestljiv in odkritosrčen poročevalec. Temu je moral hoté ali nehoté verjeti. Iskal je torej povsod uzrokov za tako vedenje gospoda Skenovskega. Napósled ga je našel — v svojej ljubezni do Olge.

Čim dalje pa je o tem premišljeval, tembolj mu je prihajalo verjetno, da ga je najbrže baron Benda v svojem sovraštvu in strasti očrnil pri gospodu Skenovskem. Saj je pa tudi zadnjič v Porečah hudo nasprotoval njegovim magyarskim političnim názorom. Povrh pa mu je on še gotovo tudi poročal o Olginej ljubezni — do njega, ubogega domačega učitelja. Tako bi bil gospod Skenovski vse svoje pote proti njemu storil le iz skrbi do svoje Olge, češ deklici je treba uničiti vse upanje na uspešno ljubezen do Vogrina!

Stoprav zdaj mu je postajalo jasno, kako strasten in odločen nasprotnik mu je bil baron Benda. Zavezal se je z gospodom Skenovskim, Olginim očetom samim, da mu zagradi pot do samostalnosti ter uniči vse upanje do Olge. A to še ni bilo dovolj! Tudi po življenji mu je stregel zgoli iz ljubosumnosti in strasti. Ali ko ga ni mogel zavratno in natihoma pogubiti v valovih Vrbskega jezera, hotel je očitno doseči svoj namen v dvoboji!

„In vse to moram trpeti zató,“ vzdihne napósled Milko, „ker sem ljubil Olgo in — ona mene!“

Pri takih mislih pa mu zavrè kri v žilah. Žolč mu vzkipi same jeze in sovraštva do barona Roberta. Srce se mu krči, ko le pomisli, kakšno krivico mu dela svet, in kake spletke se po nedolžnem snujejo proti njemu. In v tej nesreči ga zapuščajo vsi. Celó Olga in nje mati ste se umaknoli iz njegove bližine, ne da bi mu bili podali roko v slovó!

To spoznanje vzelo je Vogrinu ves up in nado v sebe in svoje življenje. V njegovem srci izginole so vse želje, ki jih je nekdam gojil, le éna ne. A to ni bila želja po boljšej bodočnosti, niti hrepenenje po sreči in milej osodi, temveč to je bila strast po osveti in maščevanju.

To ni bil več oni mirni Milko, ki se je s svojim nežnim pogledom prikupil vsakemu sreću, temveč iz njegovih očij žarela je zdaj le strast in osveta. Poklical bi barona Roberta, naj se opraviči pred njim; zahteval bi, naj mu vrne dobro imé, ktero je očrnil svojim obrekovanjem. A če bi on tega ne storil, meril bi se še én pot z njim v dvoboji. In tedaj bi mu zagnal brez srca in milosti sabljino ost v sredino njegovega drobja!

A vse to bila je zdaj le prazna želja. Zastonj so iskale Vogrinove iskre oči svoj plen na obrežji Vrbskega jezera. Baron Benda ni šetal

več po hladnih drevoredih v Porečah, on se ni več vozil po sinjih valovih koroških vodá, ampak zdaj se je veselil svoje zmage nad Olgo in Vogrinom na Dunaji!

Baron Benda se ni bil, poslovivši se od Olge in njene matere v Porečah, napotil na Ogersko k svojemu polku, kakor je odhajaje trdil, temveč on je šel naravnóč na Dunaj k Olginemu očetu, gospodu Skenovskemu. Tú pa je njemu povedal vse, kar je bilo med Olgo in Vogrinom; dà še več: Razodel mu je med drugim, da so lopovi zavratno napadli Riharda na obrežji Vrbskega jezera; Vogrin je bival potém sam brez vsake sile in potrebe nekaj dnij v Skenovski villi. Ta napad na njegovega sina pa je sevéda navlašč nasnoval — Vogrin, češ na tak način pride najprej z Olgo v dotiko. Kar se je pa v teh dneh godilo v njegovej villi, o tem pa on kot mož, poln ljubezni do Skenovske rodbine, rajši molči. Saj se bode žalibože gospod Skenovski itak sam moral prepričati o resnici njegovih besed. Dovolj je, ako mu le toliko pové, da je Vogrin onečastil njegovo rodbino, in on se boji, da bodo zaradi tega še ljudje s prstom kazali — za njegovo hčerjo!

To zlobno obrekovanje zadelo je pravo struno v srei skrbnega očeta. Zakaj on je, če tudi ne rad, verjel odločnim, zanesljivim besedam ogerskega magnata, tembolj ker so se one na videz strinjale s poročilom njegove soproge. Ves obupan divjal je Skenovski po sobi, zvedevši to strašno novico. Izpoditi je hotel od doma hčer in mater, ločiti se je mislil na veke od svoje žene.

A v tej besnosti in žalosti utolaži ga zopet plemeniti baron Benda. On sam se ponudi, da hoče sramote rešiti njegovo hčer in celo rodbino. Zaveže se, da vzame Olgo za ženo, ako mu Skenovski toliko in toliko doté kar na roko odšteje; češ deklica se mu usmili, in le iz ljubezni do nje doprinese to žrtev!

Nató se pogodita Skenovski in Benda. Prvi naj poplača najbolj nadležnim upnikom dolgove. Benda pa mu obljubi, da se takoj z Olgo zaroči. A v jesen, ko pride iz Bosne nazaj, pa jo odvede kot ženo v svojo grajščino na Ogersko!

Ker pa čas ne praznuje, bilo je zdaj treba vse v največjej naglici izvesti. Vzlasti baron Robert je hotel in moral ta čas dobro porabiti. Največja težnja mu je sevéda bila, da se prikrade v Olgino obližje, menéč, da se zdaj deklica njemu kot ženinu gotovo udá. Moral je namreč, predno še odide v Bosno, skrbeti za tó, da mu bode pozneje mogoče, istino svoje trditve o Olgi dejanstveno dokazati!

Po omenjenem dogovoru brzojaví tedaj gospod Skenovski svojej soprogi še pozno zvečer. In ona je, kakor že vémo, vsa prestrašena prejela o polnoči brzojavno poročilo od svojega moža. A med tem ko so Skenovski potovali iz Poreč na Dunaj, vedel si je še baron Benda izprositi

dopusta. Tedaj pa je ostal do skrajnega časa pri Skenovskih na Dunaji, radujoč se svoje zmage.

Glas Robertove slave pa je došel tudi v Poreče in do Vogrinovega doma.

Bil je ravno teden pretekel, odkar so se poslovili Skenovski od Vrbskega jezera in lepe zemlje koroške. Ves ta čas pa ni bilo ne sluha ne duha o njih. Nikdo v Porečah ni vedel, zakaj so Skenovski tako nenadoma zapustili svojo villo, vrt in gozdič. Tudi dr. Sirniku bilo je vse temno in skrivnostno. Njegov prijatelj Milko, h kateremu je še vedno vsak dan proti večeru prihajal, prosil ga je sicer, naj pozveduje, kaj je prav za prav uzrok njihovemu odhodu, ali tudi on sam ni mogel nič gotovega zvedeti.

V villi gospoda Skenovskega bivali ste zdaj samo dve osebi, in sicer kuharica in hišinja. Ti ste poopravljali na vrtu ter varovali hišo in celo posestvo. Tudi pri teh je popraševal dr. Sirnik, kedar ju je mimogredé videl na vrtu, ali še celó ti dve domači osebi niste imeli z Dunaja nobenih poročil o svojej gospodi.

Velika radovednost je torej mučila dr. Sirnika, a še bolj je nadlegovala ona njegovega prijatelja Vogrina. Zadnji je sicer trdil, da Skenovski zaradi tega o sebi ničesa ne poročajo, ker se je Olgina ljubezen do njega ohladila, ali Sirniku dozdevalo se je to neverjetno. Saj bi inače lahko pisali svojim poslom, a tega še do sedaj tudi niso storili.

Vsa ta skrivnost pa je stopila hipoma na dan. O njej se je potém govorilo po célej kopeli. Kako pa tudi ne? Novica je bila čudna in sama po sebi malo verjetna.

V torek popoldne prejel je dr. Sirnik pismo z Dunaja. Nemški naslov pisala je neznana roka, a bila je moška. Sirnik ogleduje pismo; ugoniti ne more, od koga bi bilo. Radoveden odtrga torej ovitek. A ko razgene list, strese se na vsem životu ter vzklikne ves trepetajóč: „To je neverjetno, to je nemogoče, to je strašno! O ti uboga, nesrečna deklica!“

Nepremično stojé bere potém Sirnik krvavečega srca pismo. Pri tem pa vedno z glavo pokimava, kakor da bi ne mogel črkam verjeti. Nató zgene polagoma list, utakne ga v žep ter gre premišljujóč na obrežje Vrbskega jezera. Tú pomigne molčé brodniku. Ta ga pelje potém proti Dolam. Dobre četvrt ure pozneje koraka že Sirnik proti Vogrinovemu domu.

„Zdravo, prijatelj! Kako pa to, da prideš danes že sredi popoldneva? Ali Ti ni prevroče? Strašno si uspehan. Pot Ti lije eurkoma po čelu. Saj ni več take sile pri meni, da bi se moral v hudej vročini prek vode prevažati in potém še hoditi gor po griči, koder solnce ob treh popoldne najhujše pripeka!“

Tako je ogovoril Vogrin svojega tovariša dr. Sirnika, ko je k njemu pod košato lipo pred hišo stopil brišoč si potne srage z vročega čela.

„Počakaj malo, prijatelj, da se oddahnem. Hitro sem hodil od jezera gor po griči in sem se prav uspehal. Pot gre zeló navkreber.“

Izgovorivši pa se vsede k Vogrinu na klop ter si mahaje z robcem preganja vročino raz lica.

„Ali je kaj novega po svetu?“ poprašuje zdaj Milko. „Kaj pa pišejo časopisi? Jaz imam sicer, kakor véš, „Slovenski Narod“, ali pri važnejših političnih in dnevnih vprašanjih pušča me ta list vedno na cedilu. Jaz bi zdaj celó nič ne vedel o drugej mobilizaciji, ko bi mi Ti vsak dan poročil ne donašal. Kako je kaj z okupacijo?“

„To že véš, kar sem Ti včeraj pravil,“ odgovori Sirnik; „Maročičev polk se je tedaj že odpeljal iz Celovca v Slavonijo. Isto tako se zbirajo tudi iz drugih dežel vojaki na levem bregu Save pri Brodu. Danes sem pa že v dunajskih časopisih bral, da prekorači naša vojska dne 29. julija na več mestih tursko mejo. Poveljnik baron Filipovič stopi z glavnim oddelkom, kjer so tudi Korošci in Štajerci, pri mestu Brodu na turska tla. Pri tej trumi pa je tudi 5. eskadron 7. huzarskega polka. Tako zapusti i nadporočnik baron Benda avstrijska tla, kar Te gotovo jako zanima!“

Pri tem imenu pa se Vogrin zopet spomni svoje nekdanje sreče in sedanje nemile osode. Olgina podoba mu takoj plava pred očmi, in nehoté vpraša svojega tovariša:

„Ali še ne véš nič o Skenovskih? To mi je nerazumno, zakaj ni sluha ne duha o njih!“

„Tudi meni se je do zdaj taka godila,“ odvrne tovariš. „A danes pa sem prejel s popoldnevnim vlakom neko poročilo od njih, ali v njem zdi se mi vse neverjetno, dà nemogoče!“

„Govori, kaj pa je! Pokaži pismo. Kdo pa piše in kaj pišejo?“

„Pomiri se, prijatelj,“ pristavi zdaj Sirnik in ga potisne z desnico nazaj, ker mu je hotel siloma vzeti pismo iz rok, rekóč:

„Ne veseli se pisma, prijatelj! Ne želi zvedeti, kar Ti zadene najhujšo srčno rano. V tem pismu je nekaj, kar na svetu najmanj želiš!“

„Bodi prepričan, prijatelj,“ odgovori naglo Vogrin s tresóčim glasom, „zá-me ni v pismu naznanila, ktereга bi jaz v tej svojej nesreči ne mogel več prenašati. Najhujše, kar more človeka zadeti, doletelo je že mene. Vsaka nova nezgoda najde me od zdaj naprej pripravljenega in trdega kakor jekló! Ne boj se, prijatelj, da bodem trepetal in se tresel pismo beróč, ampak s hladnim, dà mrzlim srcem hočem ga čitati, naj mi tudi naznanja dan in uro — lastne . . . smrti!“

„Milko, govori sam, kaj se z Dunaja poroča o Olgi. Naznanja se smrt in življenje! Ugoni, kaj bi znalo biti to!“

„Kar je življenje mojemu sovražniku, to je meni smrt, a Olgi pa smrt in življenje!“

To je bil temen, ali pomenljiv odgovor Vogrinov.

Pri teh besedah pa vstane bled kakor stena ter pristavi ves prestrašen z umolklim glasom:

„Ako me moja nemila osoda ne vara, poroča se mi, da je že Olga z mojim smrtnim sovražnikom — združena na veke!“

„Združena je rés, a le pred ljudmi, in ne pred Bogom!“ odvrne mirno Sirnik.

„Ti mi prineseš tedaj, nesrečnež, Olgino poročno naznanilo?“ vpraša še enkrat Vogrin.

„Tega sicer ne, ali beri rajši sam!“

To rekši pa podá Sirnik prijatelju tiskan list, ktereга on hlastno s tresóčo roko pograbi.

Kakor bel mramorni kip, ki stoji, a ne živi, ki gleda, pa ne vidi, ki ima žile, a ne čuti, prsi brez srca, teló brez duše: kakor kamenita podoba stal je Vogrin pod zeleno domačo lipo, prebravši poročilo, ktero ga je storilo neobčutnega, ki ga je delalo mrtvega, kakor je mrtev človek brez upa in strahú

„Olga je tedaj zaročena s človekom, ki me je še hotel umoriti, potém ko me je spravil ob kruh in samostalnost!“ izpregovori po dolgem molku in mrtvem pogledu Vogrin ter omahne tja k svojemu prijatelju na klop.

Dasi je tudi Milko prej trdil, da ga nobeno naznanilo ne iznenadi, pretreslo mu je vendar poročilo o Olginej zaroki dušo in srce. Tako ga je ta strašna novica prevzela, da se ni mogel dolgo zavédeti. Mrtva tišina zavlada potém okoli njega. A v njegovih prsih so bučali valovi, bojevale strasti, ljubezen in sovraštvo, osveta in obup, kakor se vojskujejo velikanski somovi na dnu neizmerneга morja!

„Potolaži se, prijatelj!“ prigovarja mu po dolgem molčanju Sirnik, vidéč, da se Vogrinu vzdigujejo prsi, kakor ladija na valovitem morji. „Pomiri se! Saj vidiš, da je Olga nedolžna v tem. Pomiluj jo vsaj, ker jej ne moreš pomagati. Ona je dosti bolj nesrečna od Tebe, kajti nosila bo to strašno osodo do konca svojega življenja!“

Neverno pogleda Vogrin pri teh besedah svojega prijatelja. Zatorej nadaljuje Sirnik:

„Ako mi ne verjameš, prijatelj, pa poglej na drugo stran tega lista.“ Vogrin uboga in preobrne list. A tú ni bilo tiskanih mrtvih črk, temveč bile so žive besede, kiere je lastnoróčno dr. Sirniku pisal — Olgin brat Rihard. Pismo pa se je glasilo takó-le:

Blagorodni gospod doktor!

Namesto veselja in radosti vlada v našej hiši velika žalost. Olga prejokuje noč in dan. Očetova ostromost in zvičajna nakana Robertova prisilile so jo, da se je proti svojej volji zaročila — z znanim Vam baronom. V jesen pa, ko se povrne iz Bosne, imá se vršiti poroka! Pozdravite mi gospoda dr. Vogrina.

Vam udani

Na Dunaji, 15. julija 1878.

Rihard Skenovski.

Kakor hladno mazilo skelečej rani, bile so te besede Vogrinovemu sreču. Iz njih je vsaj spoznal, da ga je Olga v istini ljubila in da ga še vedno ljubi. Uvidel je, da se je morala ona, le prisiljena po očetovej železnej roki, udati njegovemu dosmrtnemu sovražniku!

A vse, kar je ostalo njemu samemu, bil pa je le pogled v srečno preteklost, le spomin na svojo in Olgino ljubezen. Vsi drugi upi in nade v bodočnost bile so uničene; zlati gradovi, ki si jih je zidal, porušeni; utrgan ter posušen — cvet njegovega življenja!!

Zmaga barona Roberta nad Vogrinom in Olgo bila je tedaj sijajna. In rés, Robert je tako premagal in uničil svojega nasprotnika, da še ta celó na osveto misliti ne more. Kako pa tudi? Saj je Vogrin zdaj siromak in povrh še nizkega stanú. On ne pride tedaj lahko v takova društva, da bi se obadva nasprotnika še enkrat srečala v življenji in se mogel naš rojak znositi nad svojim plemenitim sovražnikom. Bi pa li kdaj Vogrin siloma prodril v Robertovo in Olgino bližino, kaj pa potém? Naj li postane on v dvoboju morilec in ubijalec — Olginega možá?! Tega nikdár! Češ tega ne zasluži Olga zaradi svoje ljubezni, katero je gojila do njega samega!

Tako se je polagoma skrhala ostrina ter odbila ost maščevalnej strasti v Vogrinovih prsih. Od dne do dne postajal je Milko mirnejši in tolažil se s samim sebjó. Ali življenje mu je zagrenilo. Ostudil se mu je ničevi svet.

V teh žalostnih izkušnjah o ničnosti in praznoti svetá pa so v Vogrinovem srci tudi zamrli najblažji čuti. Izgubil je svojo poprejšnjo vero v višje uzore, o katerih i današnji, zgoli materijalni svet sicer mnogo govori, a izpolnjuje jih le malokdo!

Le eden čút se še ni bil zadušil v našem rojaku. Baš zdaj ko so druge strasti v njegovih prsih utihnole in ni več on maral za svet in življenje, vzbujala se je v njegovih prsih v novem ognji — stara ljubezen, in sicer ljubav do svoje domovine!

Narodu svojemu odločil se je posvetiti sedaj vse svoje moči in delovanje. Zatorej sklene, potrt in pobit v svojej duši po hudih zadnjih bojih, da se odreče svetskemu življenju. A po dolgem, vestnem pre-

mišljevanji pa je izprevidel, da more pri svojih sedanjih razmerah in siromaštvu le tedaj največ koristiti svoje domovini, ako gre v — samostan. Tú se hoče posvetiti znanosti, ki daje edina otožnemu srcu srečo in zadovoljnost!

V to svrho si izbere Šentpavelski samostan v Labudскеj dolini na Koroškem. Zakaj benediktinski red se mu je že od nekaj najbolj dopadal; on goji znanost ter podučuje in odgaja mladino! Vá-nj hoče vstopiti na jesen kot novinec. Žrtvoval bode vse moči le znanstvu in domačemu slovstvu. Deloval bode v tihej celici na čast in korist svojemu rodu!

Teško se je rodil v Vogrinovej duši tak sklep. Ali blagi namen imel je velik upliv do njegovega srca. Stoprav ta je prinesel našemu rojaku mir in zadovoljnost — po izgubljeni sreči!

(Dalje pride.)

Voda in njene moči v domišljiji štajerskih Slovencev.

Národno blago. Priobčil *J. Majciger*.

Skrivnostne moči, s katerimi mogočni živelj vode sploh deluje na človeško naravo, nahajajo pri Slovencih na Štajerskem svoj izraz v „povodnjem“ ali „divjem možu“, v „Muku“, v „Vilah“, v povodnjih devicah“ in v „zmaji“ ali „pozoji“.

Povodnji ali divji mož nahaja se po vseh na slovenskem Štajerskem tekočih vodah, v Dravi, Muri in Savi, v Sotli in Savinji in celó v manjših potokih, kakor v enem na Pohorji nad Frauahajmom, v studencih, ribnikih, jezerih in celó v vaških mlakah.

1) V Dravi nahaja se nižje Ormuža globoka struga, in tukaj je dom divjega ali povodnjega moža. Nekteri pripovedujejo, da so ga že celó videli, kako je hodil pri lepej mesečini na strehe bližnjih mlinov ležat. Oblečen je v zeleno suknjo in pisane hlače, na glavi ima rudečo kapo, na nogah pa včasih steklene, včasih sreberne črevlje. Pravijo, da ima ta mož pod vodo veličasten grad, v katerem se vse zlata, srebra in dragih kamenov blišči. Razven tega gradú pa še ima neizmerno veliko zlata in drugih dragocenostij. Ali gorjé temu, kdor bi tako aboten bil in bi šel teh zakladov iskat. Povodnji mož bi ga k sebi potegnil in raztrgal na male kosce.

2) Tik Sevnice teče Sava. Ne daleč od trga je velika pečina, ki do sredi Save sega. Za njo je strašna „vrtulka“. Pod to pečino, pravijo, priklenen je povodnji mož na debelej verigi in ima noge na ve-

likem kamenitem, z denarjem napolnjenem lonci. Pravijo tudi, da se veriga in lonec vidita, kedar je voda čista in majhna. Mnoge nesreče, ki se rade na tem mestu godijo, pouzročuje povodnji mož.

3) Imeli so nekdamj starjši deklico. Ta je morala vsak dan zgodaj po vodo iti. Pa naj je še tako zgodaj prišla, našla je vsakokrat roso ometeno. Ker pa ni vedela, kdo jo je ometel, in ker si je mislila, da dela to kaka stvar, želela si je močno spoznati jo. Pometal pa je roso povodnji mož; in ta je napósled tako moč nad deklico dobil, da jo je neki dan pod vodo seboj vzel in se z njo oženil. Črez leto dnij si je pa ona zopet poželega na gornji svet, a povodnji mož jej tega ni dovolil. „Priženi mi pa vendar kako deklo,“ pravi žena, „která mi bode vsaj hišo pometala.“ In res, ko je šel povodnji mož drugi teden na ta svet zopet po mesó, prignal jej je deklo, ktera je hišo pometala. Nekega dne vpraša dekla gospo, kaj dobi za plačilo. Ta jej pa reče: „Ne skrbi za to in vzemi, kar dobiš.“ Zdamj žena vdrugič moža poprosi, naj jo na svet izpusti. A ker jej ni dovolil, vprašala ga je, kaj mora vendar napraviti, da pride zopet na ta svet. On pa jej odgovori: „Štiri kvatre mora biti cela tvoja žlahta pri sv. maši, in potém te izpustim.“ Zdamj reče ona svojej dekli, naj iz službe stopi in njenej žlahti pové, kaj je storiti. Drugi dan reče povodnji mož hišo pomesti. Smeti so njeni zaslužek. Dekla vzame smeti in stopivši na ta svet imela je samo suho zlato. Hitro je naznanila žlahti, kaj je storiti, če hočejo hčer dobiti nazaj. Črez nekaj časa prosí zopet žena povodnjega moža, ali sme na ta svet. On jej pa pravi: „Na verigi te hočem izpustiti, in te verige ne bode nihče videl.“ Ona gre. Ko pa pride domú, prišla je žlahta ravno od zadnje sv. maše. Poslali so po duhovnika, da bi črez njo molili, in duhovni gospod so hitro zagledali verigo okoli nje zapeto. Hitro so jo odpasali in zavili okoli močnega hrasta. Povodnji mož je potegol za verigo, ali namesto žene privlekel si je ogromni hrast v svojo hišo. Tako je bila rešena povodnjega moža, kterega so potém vlovili in odpeljali na Dunaj.

4) Živel je svoje dni gospodar, ki je imel edino hčerko. Ta se je šla enkrat sama kopat. Ko je že nekoliko časa v vodi, pride povodnji mož in jo odnese v svoje stanovanje. Ustavljala se je, ali vse je bilo zastoj. Morala je možu kuhati in pometati hišo. Ali ona ni pometala od mize proti durim, ampak narobe. Pod mizo bila je napravljena luknja. V to so se grabile smeti, ki so pa pozneje vse zlato postale. Ko je že dolgo časa tako služila, nagovarjala je moža, naj nese celi koš zlata domú k njenemu očetu. Pristavila je še: „Ne počivaj nikjer; jaz bodem vse iz kuhinje videla in te svarila.“ Hitro splete žena iz slame žensko podobo in jo postavi v kuhinjo, sama pa se spravi v koš tako tiho, da ni mož nič vedel o tem. Koš je bil težek, in mož je hotel med potem počivati. Ali komaj se oddahne, začne ga že deklica v koši

svariti. Ves truden in spehan pride mož na očetov dom. Deklica je spoznala, kje je. Iz koša skočivša povedala je očetu vse, kar se je z njo godilo. Mož ni dobil nobene postrežbe, ampak vesel je še bil, da je zdrave pete odnesel.

5) Hodil je mož ob bregu Drave in si s svetilnico svetil. Mahoma se mu pridruži drug mož z velikimi „mustačami“. Ko sta tako skupaj hodila, poprosi ga pridruženec, naj mu posodi svetilnico, da si z njo zažge tobak. Rade volje mu to dovoli. Ko pa tuji mož za svetilnico prime, zasuče se in zakrohota ter skoči v globočino vode. Bil je pa povodnji mož.

6) Bil je svoje dni kmet. Ta je imel edino hčer. Nekega dne jo pošlje kmetica k bližnjemu ribniku umazano perilo prat. Ko deklica perilo pridno pere, privleče se iz vode kosmat mož ter jo potegne sobój v vodo, kjer je imel svoje stanovanje. Hotel jo je imeti za ženo. Sedem let je že bila v sužnosti pri tem kosmatinci. Oče in mati pa še nista vedela, kam je preminola hči. Ko je pa sedem let preteklo, imela je pa tudi sedem otrok. Ali samo eden je bil gladke kože, kakoršne je ona, vsi drugi so bili sami kosmatinci kakor mož. Nekega dne ga poprosi žena, naj jo z njenim gladkokožnim sinkom izpusti k starišem. On jej dovoli, ali ona mu je morala obljubiti, da jej dadó stariši sedem hlebov kruha za to. Da bi mu pa ne ušla, priveže jej okoli noge železno verigo, da bi jo mogel k sebi potegniti, ko bi jo hotel imeti nazaj. Ko ona do svojih starišev pride, niso je več spoznali. Ona jim pripoveduje vse, kar se je z njo godilo. Ali s solznimi očmi jim je pripovedavala, kaj pomeni veriga okoli noge, da jih je le na kratko prišla obiskavat in da jo bode kosmatinec s to verigo potegnil zopet nazaj v vodo. Odvežejo jej torej verigo od noge in jo ovijejo okoli hrasta, ki je stal blizu hrama. Ko je kosmatinec za tisti konec verige, kterega si je nazaj pridržal, pokukal, stresel se je ves hrast. Ko drugokrat potegne, začel je hrast pokati, ali izruval ga še vendar ni. Ko je pa slednjič kosmatinec izprevidel, da je goljufan, razjezil se je tako, da je za verigo jako silno potegnil. Hrast se je izdril, in on ga potegne v vodo. V tej jezi pa je umoril vseh šest mladih kosmatincev in napósled še samega sebe. Tako je bila deklica hude sužnosti povodnjega moža rešena.

7) Nekdaj je prala deklica pri potoku, kjer je bilo prav globoko. Ko je pa še pri mraku prala, zagleda na vodi dečka, vedno njej bližje plesajočega. Ko do nje pripleše, potegne jo v vodo ter jo črez nekaj časa prinese v stekleno izbo, kjer je stanoval. Bil pa je ta deček sam povodnji mož. Tukaj jo je sedem let prav dobro redil in jo je hotel napósled vzeti za ženo. Enkrat ga začne deklica prositi, naj bi jo le za nekaj ur na zemljo spustil, da bi od svojih starišev vzela slovó. On je pa ne pusti same, ampak vrv jej za roko priveže in jo potém izpusti. Drugi

konec vrvi pa vedno v svojej roki drži, da bi mu ne ušla. Deklica gre na ravnost h gospodu župniku in jih prosi, naj jej v teh stiskah pomagajo. Gospod jej rečejo, naj vrv okoli nekega hrasta zavije in pa pri njih ostane. Ko je že bil čas pretekkel, da bi imela deklica zopet priti nazaj, začne povodnji mož cukati za vrv. Ker se pa deklica le še ne povrne, izdere hrast in ga k sebi v vodo potegne. Ko pa vidi, da ga je deklica ukanila, odpravi se po njo in jo hoče s silo vzeti, a mašnik ga vendar s sv. blagoslovom in mnogovrstnimi molitvami odpravijo. Odhajaje pa zagrozi deklici, da se mu ne sme več pri potoku pokazati.

8) V Šaleškej dolini se pripoveduje, da je pred davnim časom tam, kjer se stekata dva potoka, Paka in Velunja, v globokem tomunu, polnem vrtincev, stanoval povodnji mož. Večkrat se je ljudem prikazal, a storil jim ni nič žalega. Do pasa je bil zelen; lasje, brada, obleka, vse je bilo zeleno. Od pasú nižje bil je menda riba, ker se ni višje pokazal iz vode kakor do pasa. Le hudobne, starišem nepokorne otroke je rad strašil. Enkrat je celó porednega pobalina potegol za seboj v globočino, in nikdo ga ni videl več. Zatorej še dandanes v okolici matere strašijo otroke, rekóč: „Te bom pa kar pod most vrgla, da te odnese povodnji mož.“

Živel je ta povodnjak o ribah in rakah, ki jih je kar surove hrustal. Ko so pa začeli po obeh potokih na vse kriplje ribiti, tako da se v tomunih, kjer so poprej debeli sulci švigali, le še tu pa tam nahaja kaka ribica, ki bi zaslužila pridevek „lepa“, mrzelo je to strašno povodnjemu možu in jel je ribičem nagajati. Polagal jim je mreže ali pa pobral plen iz njih, na trneke pa obešal lesene hlode, da so se jim motvozi potrgali. A vse zastonj, moral je zapustiti svoje staro bivališče in se preseliti drugam, sicer bi bil moral gladú poginoti. Neko viharno noč slišali so ga strašno tuliti in razsajati po globini. Od onih dob pa tudi ni tukaj nikdo več videl povodnjega moža. Pravijo, da se je preselil dalje doli v Savinjo. Tam so ga neki videli plavičarji, ki so brodili proti Celju.

(Dalje pride.)

Bosenske zanovétke.

Spisal *Rajko Perušček.*

XVII.

Ako je iztočnjaštvo tako globoko delovalo na značaj bosenskih musلمانov, da je njihovo mišljenje enako osmanskemu, tem manje se nam je čuditi, ako so se v privatnem življenji popolnoma povelj za orientanci. Poznata stvar je, da je tudi jelo in pitje v kulturnem razvoji

kojega naroda od velike važnosti. Nočemo tedaj opustiti lepe prilike, koja se nam podaje, da se upoznamo tudi s tem v človeškem življenji tako važnim predmetom.

Naš prijatelj ali da se boljše izrazimo, naš poznanec (saj Turčin ne more biti prijatelj neverniku) effendija Hafiz Šakir Tuzlić ženi se ravno in povabil nas je na pojedino, koja se je v to svrho priredila. Potegnol je iz žepa ogromno uro in jo izmotal iz treh poklopcev ter kažóč na arabske cifre (iz kojih so se razvile naše) dejal, da pridemo eden sat posle akšama k njemu. Ko bi nam bil rekel, da pridemo o tej ali onej uri, ne bi ga bili razumeli, kajti Turci ne računajo dnevne dobe tako kakor mi. Dvanajst ur jim je, kedar solnce zahaja, tedaj vsak letni čas drugače, po letu ob devetih, po zimi ob štirih; potém pa računajo od akšama naprej dvakrat po 12 ur. Isto tako pade v 33 letih vsak dvanajsterih mesecev v različno letno dobo, ker ima 6 mesecev po 29 dnij, 6 pa po 30, tako da šteje célo leto samo 354 dnij.

Zahvalivši se na pozivu, vprašam ga, je-li tudi gospoda K. pozval. „Jesam,“ odgovori mi, a z glavo zmaje. Začudjen ga še enkrat vprašam, misléč, da me ali on ni razumel, ali sem ga pa jaz napačno čul. Zopet mi isto odgovori in isto tako z glavo zmaje. „Ti praviš, da si ga povabil, z glavo pa zanikuješ,“ rečem mu; „ne šali se, pa odločno povej, kako je!“ „E pa tudi z glavo sem pritrdil,“ me zavrne, „da sem ga pozval.“ Sedaj stoprav sem se domislil, da Turci po orientalnem običaji z glavo zmajejo, kedar pritrjujejo, a glavo dižejo, kedar zanikujejo. „Merhaba!“ zakličemo eden drugemu ter se poslovimo. Ta klic je navadni pozdrav, kedar se dva Turčina, kojih ne razlikuje stališ, srečata. Sicer so tudi vsi ostali pozdravi turski, na pr. v jutro „saba hairösum“ t. j. „Bog ti daj dobro jutro,“ ali „akšam hairula“ t. j. „Bog vam daj dober večer,“ na kar se odgovarja „allah rasol!“ t. j. „da Bog dá!“ Često se čuje tudi pozdrav: „Salem alec“ t. j. „mir bodi z vami!“ Kedar sreča nižji višjega na cesti, postojí, ali pa ako je sedel, vstane ter proti njemu obrnen z nekoliko naklonjeno glavo čaka, da ga višji prvi ogovori in pozdravi, na kar se nižji zahvali. Razume se, da pri pozdravu ne skidavajo fesa, kajti glavo vedno pokrito imeti, je orientalni običaj, kojega nahajamo tudi pri židovih. Namesto tega služi jim v resnici krasen način izraziti svoje počitanje. Oni položé desno roko na srce, na usta in na čelo, in to znači, da nosi pozdravljajoči pozdravljenega v sreci in pameti ter da hoče vedno govoriti, kar mu veli srce in pamet. Čim uglednejša je oseba, koje pozdravlja, tem globje se prikloni in tem nižje spusti roko pri ravnokar opisanem pozdravu.

Zvečer rečenega dne podali smo se v stan našega hodže. Pred vrati je bila že dolga vrsta firal, znak da je že več gostov navzočnih. Trkali nismo na vrata, ker to ni običaj, ampak kar padli smo skozi nje

v sobo, kjer so na nas čakali, da počne obed. Po pozdravu povabi nas domačin, da sedemo. Za nas, ki tudi svojih čevljev nismo izuli, bile so pripravljene stolice, Turci pa so s podvijenimi nogami sedli okoli „tepsije“ v sredi sobe stoječe. To je okrogla lesena ali pa bakrena miza z jako kratkimi nogami. Na njej so bile nameščene „kašike“ (žlice), za nas „Evropee“ tudi noži in vilice. Krožnikov ni bilo videti. Najprvo smo si roke umili, pri katerem poslu so Turci nekako molitev momljali, potem je eden sluga prostrl dolg „peškir“ (obrus Handtuch) po kolenih, vsak je prijel žlico in kos kruha, a na poziv domačinov: „bujur“ t. j. „izvolite!“ počeli smo jesti. Pri obedu se ni mnogo govorilo; samo mi smo brusili jezike, osobito ker nismo mogli jesti nekterih stvari, in z vprašanji prisilili smo tudi Turke, da so nam odgovarjali.

Na početku stavila se je na tepsijo nekaka „čorba“ (juha), ki je bila precej gosta. Iz česa je bila napravljena, ne vém; samo to vém, da sem dvakrat zajel, potem pa žlico poleg sebe položil na tepsijo v znak, da mi je dosta te čorbe. Za tem je prišla na stol lepo pečena janjetina, ki mi je šla v slast, različno „meze“ t. j. sočivje, kojega pa ne bi mogel spraviti skozi goltanec, ker je vse lojem zabeljeno. Dalje postavila se je na mizo „pita“. Pita je močnata jed nalik štrukljem, ali čisto plosnata, ter se peče v velikih okroglih tepsijah. Vse te jedi trgajo se s prsti; nož in vilice ne upotrebjujejo. Vsak si vzame iz posode kos in potem mota, kakor medved meso raz kostij. Mastne roke obliže in potem si jih obriše v prt, ki je prostrt po kolenih ter jim služi kot servietta. Na svršetku ponudil se nam je še „pilav“, t. j. tenfan rajž z žafranom, poprom in drugimi smoki (Gewürz), potem kiselo mleko (jogurt) in „kajmak“ t. j. debela smetana. Zadnji dve jedi manjkate redkokrat pri turskem obedu.

Tako je bil izvršen „menu“, in sedaj je prišel na red „dessert“. Delila se je kava, ktera se pa drugače pripravlja kot pri nas. Kava samo malo pržena, zmelje se fino in potem s kropom polije. Tako ohrani ves aroma ter je nekako gosta. Turci jo pijejo grenko in to v velikej meri, ker ni tako jaka kot ona, ktero mi pripravljamo. Servira se v „fildžanih“ t. j. malih šalicah, ki so nameščene okoli „ibrika“ na „tabli“. Potem si vsak eden fildžan vzame, a da si roke ne opeče, stavi jo v „zarf“, ki je često od srebra in izgleda kakor držalo za kuhana jajca. Dalje nam je ponudil različne vrste šecera (cukra), kakor „halva“, ki je nalik mandolati, „rahat-lokum“ (uteha grla) kakor naši bonboni, in naposled „šerbet“, pijača od vkuhanega sadja, na pr. črešenj, tunj, rožnih listov, z vodo pomešanega.

Razume se, da se je tudi iz čibuka in iz nargile pušilo. Da nas ni bilo, bili bi morebiti tudi slivovico pili, a tako so se nas sramovali. Kakor pri obedu, tako se je tudi po obedu vrlo malo govorilo. Okoli

jacije se kar na enkrat vzdigne eden, pozdravi na gore opisani način in odide. Mislili smo, da se mu je kaj zamerilo, ali skoro potem vzdigne se drugi in tretji, in tako se izgubé napósled vsi na isti način. Sedaj tudi nam ni preostalo drugo, kot posloviti se in to po našem običaji; segli smo si v roke. Pravi ortodoksni Turčin sicer ne dá rad roke, temveč ako je prisiljen podati jo, pljune na prste in mahne z roko, kakor bi se hotel otresti madeža, koji mu je nanesla dotika z nevernikom, a naš Tuzlić je že nekaj naprednejši.

Domú gredé ustavimo se, ker je slučajno ramazan ter Turci po največ bdé, da se od celodnevnega posta okrepčajo, pred odprto aščinico, t. j. kolikor mogoče primitivno tursko restavracijo. Tú se ti peče janjetina, „burek“, nekakva pašteta od sesekanega mesa, tam se kuha „škembe“ (vampi), evre „čimur“, jelo od jajec, v onem „sahanu“ (kotlu) se vari „papríkash“, dalje kumare v nekakveji čorbi, mlečni rajž, ki se zove „suklijaš“. Vsa jela izgledajo vrlo vkusna, samo nekakve zgnetené klobasice, koje v loji evró ter se „čevapčići“ zovejo, smrdé že na šest korakov daleč. Izvrstne pa so maslenice in „baklava“, ki je vrlo slična našim orehovim in medenim poticam. Ker se baš „kadaif“ pripravlja, počakamo, da i od tega jela pokusimo. Na veliko razgreto tepsijo vlivajo skozi cedilo sok načinjen iz moke, medú in šećera, ki se kmalu posuši v obliku italijanskih bigul, potem pa jih v ponvi na maslu spečejo, ter šećerom i tarimóm (cintom) pospó.

Moj prijatelj se je začudil, da se tako raznovrstna jela kuhajo. Ali to je za čas ramazana; ali vsakdo, tudi fukara (siromaki) gledajo, da o tem času nekoliko bolje jedó. Sedaj celó bosmanov in kaplamov ne pečejo ekmekdžije (pekari), ampak boljše vrste kruha, kakor elife, éureke, somune in pogače. O bajramu pekó „zulpije“, kteri izgledajo kakor naši flancati ter so od medú in masla, „džulara“, jelo od jajec narejeno, „gurabijo“ od medú in pšenične moke. Inače so zadovoljni ob dan s pečenimi tikvami, kuhano repo in krompirjem, sirovimi kumarami, solato in lukom brez soli in popra, brez jesiha in olja. Slaščica je, ako se vlije v kruh smradljivega olja, ali pa po koji čevapčić.

Ker je bilo še dosta rano, odšla sva v vrt kavane na bendbašitrgu, kjer je bilo vse polno ljudij, koji so pri arnavtskej glasbi srkali kavo in pušili, čakajóč topa, da se uro pred solnčnim vzhodom najedó, potem pa naspijo in barem predpoldnem spavajóč posté. (Dalje pride.)

Slovenci in Hrvatje v borbi radi investiture.

Spisal J. Steklasa

(Dalje.)

Vecelina tedaj, ki je bil „marchio Istriae“, dobil je papež Gregor VII. tudi na svojo stran. Zakaj obljubil mu je, „da bode sv. Petru in njemu veren“. Zatorej mu podeli sv. oče tudi naslov „miles“, kar znamenuje fevdni odnošaj proti njemu. (Dà, naslov „miles“ daje se tudi vojvodi, knezu, grofu, kot vazalom proti cesarju, kralju kot gospodarju. To znamenovanje besede nastalo je iz srednjeveških fevdnih odnošajev. Rački.) In to potrjuje, da je bil Vecelin ugleden in važen knez v onej dobi. A zdaj nastane vprašanje, zakaj je ta knez izpremenil svoje nazore, zakaj je on postal neprijatelj zavezniku Gregorjevemu Zvonimiru.

Poprej je bilo že omenjeno, da so bili vsi knezi in velmožje v sosednih slovenskih zemljah privrženci cesarja Henrika IV. in da je moral tudi Vecelin, čeravno je bil papežu obljubil vernost, z njimi potegniti, ako se je hotel vzdržati v Istriji, tembolj ker je z enim delom Istrije bil nadarjen Henrik Eppenstein, samo zató da podpira cesarskò stranko. In ker je na Nemškem po brezuspešnih dogovorih o miru v Fritzlaru dne 20. feb. l. 1079. še bolj začela borba med strankami besniti ter je Henrik IV. od svojih sosedov zahteval pomoči, sklene Vecelin, zató da se prikupi cesarju in da zbríše raz sebe madež, ker je bil papežev vazal in privrženec, napasti papeževega zaveznika hrvatskega kralja Zvonimira, ki se je pripravljaj na boj proti svojim sovražnikom ter snoval s papeževim poslancem bojne osnove. Vecelin se je začel pripravljati na boj. Ali o tem zve Zvonimir, preplaši se ter poprosi papeža, naj svojega vazala pokara ter odvrne vsako nesrečo od njegove države.

Papež Gregor VII. ni bil takrat izgubil še vse nade v pomirjenje vojskujočih se strank. S pismi in po poslancih svojih tolažil je besne sovražnike. Te je nagovarjal na mir, drugim se pa grozil. Zatorej ga je tudi podvzetje Vecelinovo močno razžalilo. A da posreduje med svojima vazaloma, pošlje mu pismo (4. okt. l. 1079.), v katerem ga pokara ter mu razloži, kako je on pogazil mednarodne odnošaje, ker je povzdignol orožje na privrženca sv. stolice, a osobito mora to on zameriti njemu, ki je prisegel vernost in udanost sv. stolici. Papež Gregor VII. piše: „Vecelinu, plemenitemu vazalu. Znaj, mi se ti jako čudimo, da se ti, ki si obljubil že od davna vernost sv. Petru in nam, trudiš vzdignoti se proti onemu, ktereга je postavila apostolska oblast v Dalmaciji za kralja. Radi tega te opominjamo in od strani sv. Petra zapovemo, da se ne drzneš vzdignoti več orožja na omenjenega kralja. Zakaj znati moraš, da storiš vse to, kar bi njemu storil, tudi apostolskeј stolici.

Ako pa morda rečeš, da imaš kaj proti njemu, moraš od nas izprostiti obsodbo in rajši čakati na pravico, nego li oborožati se proti sv. stolici. Če se ne spokoriš za svojo drzovitost, ampak se predrzneš postopati proti zapovedi našej: potem znaj nesumljivo, da potegnemo meč sv. Petra na tvojo drzovitost ter kaznujemo z njim, ako se ne spametiš, prevzetnost tvojo in vseh onih, ki ti bodo pomagali pri tem poslu. Bodeš pa li po razboritosti pokoren, kakor se spodobi kristjanu: tedaj zadobiš kot pokoren sin milost sv. Petra in blagoslov apostolske stolice.“

Iz tega pisma vidimo, kako se je papež zavzel za svojega privrženca kralja hrvaškega, a z druge strani, kako je znal s svojim dostojanstvom ukrotiti svoje sovražnike, kajti Vecelin je zares prenehal oborožati se ter popustil svoje osnove. O Vecelinu nam ni na dalje nič znanega. Jaz mislim, da ga je baš omenjena popustljivost upropastila. Zakaj precej za tem začne se še le prava borba med papežem in cesarjem Henrikom IV. A ker je bila v tej borbi cesarska stranka jačja, moral je biti Vecelin odstranjen, in njegova oblast se je podelila Henriku Eppensteincu, o katerem vemo, da je že l. 1077. dobil en del Istrije. Vendar to je samo moja slutnja, dokazati se ona ne dá; kajti noben izvor ne spominja na dalje o tem Vecelinu, niti kaj se je zgodilo z njim niti kdaj je umrl.

Papežu Gregorju VII. bilo se je posrečilo, da je za nekoliko časa zadušil strasti in odvrnil vojsko, ki je zagrozila njegovemu zavezniku. Vedno se je še nadejal, da se bode dal tudi Henrik IV. pomiriti. Ali to ni bilo mogoče. In zdaj je moral vendar le svoje privrženec pozvati na boj proti sovražnikom svojim. Zvonimir sam, ki je le po miru hrepenel, mora pograbititi za orožje. Temu so bili krivi najnovejši odnošaji v Nemčiji.

Zadnji dve leti podpiral je Gregor VII. protikralja Rudolfa, ali le bolj tajno. On je še vedno mislil, da se bode s Henrikom IV. pomiril. Ali po dveletnem jalovem dogovarjanji uvidel je žalosten, da mu ne preostane nič drugega, nego započeti odločno borbo s tem neukrotljivim vladarjem. Vrh tega pa je dobil vesel, ali neresničen glas, da je protikralj Rudolf premagal protivnika svojega v bitki pri Flarheimu (27. jan. l. 1080.). Navdušen po tej veselej vesti, preneha z vsakim dogovarjanjem ter izobči Henrika IV. drugikrat, pahne ga s prestola ter pristopi javno in očitno k stranki protikralja Rudolfa švabskega. Ali tudi cesar Henrik IV. ni ostal miren. Sklical je skupščino najpoprej v Moguč 31. marca, a kasneje 25. jun. t. l. v Briksenu, kjer je dal Gregorja VII. pahnoti s papeške stolice ter izvoliti novega papeža, Ravenskega nadškofa Wiberta, pod imenom papeža Klementa III.

Tako je imela zdaj Nemčija dva papeža in dva kralja. Ali Henrik IV. je odločil, da se čim preje reši svojega tekmeca Rudolfa in da pohiti potem sam pred Rim. To vse se mu je posrečilo. Pri reki Elsteri se

strne 15. okt. l. 1080. z vojsko protikralja Rudolfa. V krvavej bitki, ki se je tukaj dogodila, bili so sicer Henrikoveci hudo potolčeni, ali to jim ni toliko škodilo, ker je padel protikralj Rudolf v bitki.

Ko se je rešil Henrik IV. svojega protivnika domá, gledal je, da poišče Gregorja VII. v Rimu in ga prisili na pomirjenje. Zató je naložil domá svojim privržencem, da se bojujejo zá-nj v Nemčiji, a sam zbere vojsko ter se napoti l. 1081. v Italijo. V Paviji je sklical crkveni zbor, dal tukaj svojega papeža Klementa III. potrditi, a potém se vzdignol proti Rimu. Tukaj začne večno mesto oblegati, misléč, da prisili na tak način Gregorja VII., da se mu udá. Ali Gregor VII. se ni dal tako lahko preplašiti, temveč napne vse svoje sile, da prisili Henrika IV., da se vrne iz Italije. Med tem je on naklonil svoje privržence med Nemci, da so si v avgustu l. 1081. izbrali novega protikralja, po imenu Hermana Luksenburškega. Potém je poklical vse svoje vazale po Evropi na pomoč. Naravna je stvar, da je v tej borbi gledala éna stranka oslabiti drugo, odvezmajóč jej privržnike. Vsled tega pa je tudi nastopila občna borba po srednjej Evropi. Gregor VII. se je pomiril z Robertom Gyiskardom, kterega je bil poprej izobčil. Benečanskega dožda Dominika Silvija odgovarjal je v pismu od 8. aprila l. 1081. od izobčenika. Vladarje Francoske in Angleške, Danske in Španije utrjeval je v vernosti proti sv. stolici. Ogerskemu kralju Ladislavu I. pa se je približal, uvrstivši med svetnike prvega kralja Štefana, sina mu Emerika in čanadskega škofa Gebharda v rimskem zboru meseca februarja istega leta. Gregor VII. je sploh gledal, da osami cesarja Henrika IV., ki je kazal zdaj veliko delavnost in skrb, čim bolj v Evropi. Celó nektere nemške kneze dobil je na svojo stran. Tako je leta 1081. avstrijski markgrof Leopold II. (III.) Krasni odpadel od Henrika ter združivši se s Pasovskim škofom Altmanom, izgnal iz svoje zemlje njegove privržence ter pomagal Hermanu osvojiti si Augsburg. Ker je pa česki vojvoda Vratislav ostal veren Henriku IV., prišlo je med tema knezoma do krvave borbe, ki se je izvršila v ljutej bitki pri Mailbergu na avstrijskem zemljišči dne 12. maja l. 1082. na škodo papeževaj stranki, kajti Leopold II. je to bitko izgubil.

Papež Gregor VII. bil je v velikej stiski, kajti Henrik je povsod srečno napredoval. A on sam pa ni imel pravih podpornikov, namreč takih, ki bi se bili zá-nj z oboroženo roko zavzemali. Med vsemi vladarji na jugu mogel mu je samo kralj Zvonimir pomagati. Ta mu je tudi réš ostal veren ter gledal, da pomore svojemu zaščitniku in prijatelju v velikej stiski njegovej. Kralj Zvonimir je dobro računal, da zavisi o Gregorju VII. tudi daljša njegova sreča. To ga je i nagibalo, da je poklic papežev z veseljem vzprejel ter se z vso snago potegnuol za svojega gospodarja. Mirni kralj se je zdaj odvažil ter odločil začeti vojsko proti sovražnikom papeževim. V to ime je sklical narodno skupščino Hrvatov,

ter jih nagovoril, da mu pomorejo z vsemi svojimi silami. Zdaj so bili tudi velikaši hrvatski pripravni pomagati kralju. Bili so bržkone dobro oboroženi ter so navdušeni sklenoli, začeti vojsko proti Nemeem.

Kralj Zvonimir pa vendar ni imel dosta vojakov za mnogobrojne sovražnike. Bil je preslab. Potreboval je zaveznika. In tega je tudi našel v osebi ogerskega kralja Ladislava, brata svoje soproge Jelene. Njega je bil papež Gregor VII. že poprej (l. 1081.) dobil na svojo stran. Zatorej se ni zdaj, ko ga je njegov sosed kralj hrvatski poklical v pomoč, ustavljal, nego izpolnil je verno papežu dano obljubo. Pa tudi rodbinska ljubezen ga je silila v to borbo, da brani namreč svojega tasta protikralja Rudolfa in svaka Bertolda proti Henriku IV. in njegovej stranki. A tudi rodbinstvo z Zvonimirom ga je vezalo, da mu pomore. Sam se sicer ni šel bojevat, temveč on je poslal hrvatskemu kralju samo pomočne čete. Kralj Ladislav I. je tedaj dopustil, da se ogerske čete vojskujejo pod zastavo njegovega svaka, hrvatskega kralja, pa da mu pomorejo zadobiti zmago nad protivnikom, ne samo papeževim, nego tudi roda svojega.

Poprej je že bilo omenjeno, da so bile vse južne nemške pokrajine, kjer so večinoma stanovali Slovenci, privržene Henriku IV., a med vsemi knezi odlikoval se je najbolj korotanski vojvoda Luitold iz roda Eppensteinskega ter je zbiral okoli sebe vse prijatelje izobčenega kralja. Ta je bil za Hrvatsko tudi tem bolj nevaren sovražnik, ker je njegova država vsaj posredno mejila s hrvatsko. Da nam bode pa ves ta dogodjaj bolj jasen, čeravno nam niso vse okolnosti te vojske natanko znane, kajti le dva spomenika govorita o tej borbi, namreč Megiser v svojih „Annales Carinthiae“ in ogerski M. Joan de Thurocz, ali precej nejasno: moramo tukaj najpoprej omeniti nekoliko besed o Karantaciji.

Današnja Koroška bila je v 9., 10. in 11. veku matica velike vojvodine korotanske. Njene meje so se razprostirale daleč čez današnji obseg vojvodine koroške. Na zapadu, jugu, iztoku in severu obdajale so jo zemlje, ki so spadale pod oblast vojvod korotanskih: marka Verona z župo furlansko, marka kranjska, marka istrijska z župo istega imena ter dve karantanski marki: dolnja in gornja. O marki in župi istrijskej govorilo se je že poprej. Tukaj nam je le treba izpregovoriti nekoliko besed o dolnji karantanski marki, ker le-tá je mejašila s hrvatsko kraljevino ter se protezala tudi v sosedno Kranjsko.

V listinah nimamo pravega imena za to doljno marko, nego sedem različnih imen in sicer: *Marchia transsilvana*, *trans silvam*, *transalpina*, *pitoviensis*, *trans fluvium Drava*, *Marchia juxta Souwam* in *Marchia de Souna*. Mesta, ki se omenjajo v dotičnih listinah, nahajajo se na dolnjem Štajerskem, v mariborskem in celjskem okrožji, tedaj v južnem delu korotanske mejne zemlje, namreč v dolnji karantanski marki. Ako pa nahajamo sedem različnih imen, ne moremo že iz tega zaključiti, da je

bilo sedem različnih mark, nego da se različni deli te dolnje marke razumevajo v teh imenih, ali sploh imamo le éno marko. Da so se pa tudi marke delile na več žup, to je i po listinah dokazano. Nahajamo jih tedaj v dolnjej marki kakor v drugih po več.

Prvi markgrof v dolnjej karantanskej marki, čegar ime se nahaja v listini, je neki Vilhelm. On je zajedno upravljal župo „Soune“ na Savinji, ki je mejašila z župo zitilinesfeldsko¹ v mariborskem okrožji do dolnje Mure, tedaj v istej dolnjej marki, okoli l. 1025. Cesar Konrad mu je podaril v Bambergu (11. maja l. 1025.) 30 kraljevskih posestev v njegovej župi, ki se imenuje Souna in leži med rekami Kostrajnico, Kedingbach (?), Feutschbach (Poličanka), Krko in Savo, z dovoljenjem, da si sme ostalo, kar bi mu manjkalo, vzeti po volji v mestih iste marke. Nadarjeni grof upravljal je tedaj zraven župe Soune tudi marko. A kakor listina kaže, ne more biti to nobena druga marka, nego ona, v kateri leži župa Souna, dolnja karantanska marka, ki se je zvala tudi Marchia Souna ali de Souna ter se bržkone razumevala tudi pod imenom Pagus Souna, kakor se nahaja v listini. Da se je protezala ta marka tudi v sosedno Kranjsko, služijo nam v dokaz tri listine.

V prvej listini „datum Oetting, 29. sept. 895“ stoji, da je kralj Arnulf svojemu zvestemu privržencu Valtunu poklonil: „in marchia juxta Sowam (Sava) tres regales mansūs, quod Richenburch dicitur, et aliud praedium ultra fluvium Sowam Gurcheuelt nuncupatum“. Krško je tedaj spadalo pod koroško vojvodstvo Arnulfovo. Iz listine od l. 1026. zvemo, da je Krško spadalo pod „pagus, comitatus Souna;“ kajti cesar Oton III. poklonil je grofu Vilhelmu imetja: „quidquid habemus inter fluenta Soune et Soune (Savinja in Sava), Zotte (Sotla) et Nirine (Mirna na Kranjskem, izliva se pri Sevnici v Savo) in pago Souna (Savinja)“. (Novice 1880, str. 378). V tretjej listini od 30. dec. l. 1029. potrjuje cesar Konrad II. grofu Vilhelmu: „quidquid Heinricus antecessor noster divinae memoriae imperator habuit inter fluenta Souva et Souna, Bontea (Zode, Sotla) et Nerina (Mirna) in pago et comitatu Souna sibi (Vilhelmo) in proprium donavit“. (Hormayer's Archiv für Südd. II. str. 229 Nr. XIV. pri Ankershofenu str. 825).

Tukaj je tedaj vladal grof in zajedno markgrof Vilhelm na Savinji. On je bil sin grofinje Eme, sorodnice kralja Henrika II., ki je bila omožena z nekim grofom Vilhelmom. Starejši grof je oče mlajšega Vilhelma in je poznat iz neke listine kralja Otona II., po kateri je on upravljal župo in marko na Savinji. Le-tá predel je podedoval sin za očetom, in

¹ To je žitomislova, staroslov. žitomisl'; sr. mestna imena hrv. rus. žitomir, srb. luž. žitomišlic, žitomit'sk, kralj Cimuscusulus luž. Srbov in vas Zidimuslesdorf v merzeburškem okraji v nekeji listini. Gl. Archiv für slavische Philologie von Jagić. B. V. p. 355.

tako moremo starejšega grofa Vilhelma na Savinji t. j. v dolnjeji karantanskej marki, smatrati za prvega, a Vilhelma mlajšega za drugega markgrofa, čeravno je le-tá po listini kot tak imennvan. Kdaj pa je marko in župo mlajši grof Vilhelm prevzel, ne more se točno opredeliti; vendar pa se je to zgodilo pred 16. apr. l. 1015., ker je v énej istega dne izdanej listini že mladi grof Vilhelm kot markgrof „in pago Souna“ imenovan. Ravno tako se tudi ne more točno dokazati, kdaj je nehal mlajši Vilhelm vladati. Vendar bi mogli vzeti l. 1036., ker je bržkone Vilhelm to leto umrl. Komu pa je bila dolnja karantanska marka po Vilhelmovej smrti predana, ne vémo. Še le leta 1103. beremo zcpet v listinah o nekem Starchantu, markgrofu v „Souni“. Pač pa ni on oni markgrof Starchant, ki je pred 32 leti t. j. l. 1071. kot varuh krškega samostana dovolil, da se utemelji škofija krška, temveč on se more smatrati samo kot sin ónega varuha. Ako je pa to resnično, potém moremo tudi trditi, da je starejši Starchant upravljal ono marko, katero je kasneje ravnal mlajši Starchant, t. j. marko na Savinji ali dolnjo karantansko marko, in sin jo je ravno tako podedoval, kakor poprej mladi Vilhelm za starim. Po tem takem moremo tedaj za l. 1103. kot markgrofa v dolnjeji karantanskej marki smatrati mlajšega Starchanta.

Ali kdo je nasledil mlajšega Vilhelma, ki je l. 1036. umrl? L. 1045. imamo v nekej listini grofa Ascuna kot varuha grofice Eme, utemeljiteljice krškega samostana. On je brez dvojbe oni Ascuin, ki se navaja v nekej listini že l. 1043. med svedoki kot varuh krške crkve, v utemeljiteljnej listini od 15. avg. l. 1042. sorodnik utemeljiteljice Eme imenovan. Grof Ascuin je tedaj prednik starejšega Starchanta v oskrbnístvu krškega samostana. Ta odnošaj in okolnost, da je grof Ascuin bil sorodnik grofice Eme in tako tudi njenega sina mlajšega grofa Vilhelma, markgrofa na Savinji, t. j. v dolnjeji karantanskej marki, daje priliko, da se more le tá Ascuin smatrati za markgrofa in naslednika mlajšemu Vilhelmu. Ker je pa ta marka tudi po svojej legi kot mejna zemlja proti Ogerskej in Hrvatskej bila od velike važnosti, ne more se misliti, da bi bila ostala po smrti Vilhelma mlajšega brez gospodarja. In ker je bil ta Ascuin v rodu s poprejšnjim markgrofom, bil je najbrže on tudi njegov naslednik, če se ravno to po nikakej listini dokazati ne more.

Na ta način moremo markgrofe v dolnjeji karantanskej marki takó-le razvrstiti; Prvi markgrof je grof Vilhelm starejši, njegov naslednik Vilhelm mlajši (1015—1036), potém grof Ascuin (1036? 1042—1045); za njim grof Starchant starejši (1071) in naslednik mu Starchant mlajši (1103). Po poprej navedenih listinah je tedaj dolnja karantanska marka kot del vojvodine koroške mejila proti dolnjeji Muri na Dravo in potém na Sotlo, ki je bila že takrat meja proti Hrvatskej. Tedaj nimajo prav oni Hrvatje, ki ne vedé, da je bila Sotla od nekđaj meja Hrvatske proti severu, govore

o širjem obsegu te države proti severu ter postavljajo mejo do današnje Koroške, v katero je kralj Zvonimir navalil. Ali to je mogla biti le dolnja karantanska marka črez Sotlo. Kam li sreče, da se je mogla hrvaška država tako daleč na sever razširiti ter vsaj današnje Slovence zjediniti s Hrvatsko ter jih oteti nemškemu jarmu: ne bi se jih bilo toliko pomemilo in za slovenstvo izgubilo, pa tudi Hrvatska bi bila morda doživela boljšo osodo, nego jo je zadela kmalu po Zvonimirovej smrti!

Severno od te dolnje karantanske marke imamo gornjo karantansko marko, ki se je prostirala po današnji gornji Štajerski ter segala celó v Avstrijo. Tukaj je vladal takrat, ko se je kralj Zvonimir vojskoval s Korotanci, Otokar traungavski, ki je bil tudi prišel na pomoč Luitoldu korotanskemu vojvodi. V sredini med doljno in gornjo karantansko marko ležalo je neutralno zemljišče, ki je vezalo obe marki: predel srednje Mure in gornje Rabe, ki je spadal h Karantaniji; proti Ogerski se mu meja ne dá točno označiti. V ta predel se je gotovo protezala župa slavensko-pannonska Dudleipa. Središče pa je činila župa Hengist s Hengistgradom na Hengistpolji, pod katerim se more razumevati kasnejši Gradec in graško polje. Morda je ta predel spadal pod oblast Frankom vernega slovenskega vazala kneza Braclava, s katerim se je cesar Arnulf na Hengistpolji sešel, kakor stara listina kaže. L. 1054. bil je ta predel važen kot meja proti Ogrom. Takrat se zadnjič omenja Hengistgrad. Vendar pa nahajamo še dandanes pri Wildonu to ime, namreč Hengstberg. Ti predeli so bili takrat še vsi slovenski. V dokaz so nam še dandanes slovenski se glaséca imena gor, rek, potokov, mest itd. na pr. Leibnitz = Lipnica.

Župa Runa, iz katere se navaja tudi en zaveznik Luitoldov v tej borbi, morala je ležati severno-zapadno od današnjega Gradca; a to je moral biti majhen predel.

Od vseh tú naštetih velmož bili so slovenskega rodú samo grofi na Souni Friesach-Zelšah. Tako se je Vilhelm, soproj sv. Eme imenoval v listini „Slaven“. Počasi pa je s slovenskim narodom tudi slovensko plemstvo iz teh krajev izginolo, a namesto njega došlo je večjidel bavarsko.

(Konec pride.)

M r a v l j e.

Spisal J. Koprivnik.

(Dalje.)

B. Popis notranjih organov.

1. Prebavila.

Mravlje se živé o vsakovrstnih rastlinskih in živalskih tvarinah, a najrajše srkajo sladke sokove. Prebava hrane prične se že v ustih, kajti v ustno votlino izlivajo sline trije pari slinavic: nadustni, podustni in prsni par. Sline izpreminjajo namreč skrob (amylum) v cukar. Nekteri trdijo celó, da prevajajo tudi protejinevine v raztopne peptone. Ustna votlina prehaja v žrelo, žrelo pa preide v ozki požiralnik, ki je vsajen v debelostenato, znotraj s hitinom okovano žvekaló. Po žvekalu pride mezgovnik (pravi želodec), ki je večji in daljši od prvega, a veliko nežnejši. Znotraj je prevlečen z neko žlezasto in rahlo snovino — z jetri. Ta ga dela nekako kosmatega. Zvunaj je poprečno gubat, in iz njega moli mnogo slepih, rokovičinemu prstu podobnih vrečic. Mezgovnik se zapira proti žvekalu z zaklopnico, odpirajočo se od predi nazaj, izhod v črevo pa zaslanja v ratar, takó da se zamore o prebavanji zaklopnoti želodec na obeh straneh. Črevo, v katerem se nahaja mnogo črevnih bradavičic, vije se po zadkovej votlini in zapusti vzadi na konci teló. Razčlemba v tanko črevo, debelo črevo in mastnik je dobro razločna. V črevesni provod še izlivajo svoje izločke Malphigi-jeve cevi. To so dolgi mehovi, ki tiče z obema koncema v črevesu ter mu oddajajo neko posebno tekočino. Njim je neki izročeno tisto opravilo, katero imajo pri višje razvitih živalih obisti (ledice). Mravlje imajo štirinajst Malphigi-jevih cevij, na vsakej strani po sedem.

2. Živčevje.

Živčevje je pri visoko intelligentnih mravljah posebno močno razvito. Tako imajo na pr. mravlje relativno nad trikrat več živčevine, kakor topoumni rujavi hrošč. Živčevje se začne z debelim vozlom, „velikimi možgani“, v glavi nad goltom. Iz tega vozla izmotajo se živci za tipalnici, pikčasta očesca in mrežaste oči. Pod goltom je manjši vozal, „mali možgani“, ki oddaja živce grizalom. Nadgoltni in podgoltni vozal stojita med seboj v zvezi z žrelnim obročem t. j. z dvema vozlatima, živčevnenima trakoma, ki prihajata od nadgoltnega vozla, oklepata golt in preideta v podgoltni vozal. Od „malih možgan“ vlečeta se tja po prsih in trebuhu blizu do konca zadkove votline dva debela živčevnena, tudi vozlata traka, trebušni mozeg. Ker sta

traka le malo vsaksebi, spojita se (navstrična) vozla vsakokrat v eden skupen, debel voz. Iz vozlov trebušnega mozga zmota se veliko živcev, ki se mnogovrstno razvejijo in po telesu razpeljajo. Črez trebušni mozeg je razpet celi system kožastih mišic, od spodnje telesne stene sèm prihajajóčih, takó da mozeg popolnoma pokriva ter ga zapira v cev. Te mišice tudi storé, da so trebušni mozeg in nad tem ležeča prebavila vsaksebi.

3. Mišičevje.

Mišičevje je pri mravljah jako krepko razvito, vzlasti óno v glavi, prsih in nogah. Kako bi le bilo drugače mogoče, da vleče drobna mravlja velikanskega črva ali nese preveliko bilko. Učenjak Peteau je dokazal, da je mravlja relativno več kakor tridesetkrat močnejša nego konj. Kar se tiče podobe, so mišice skoro vse ploščate in trakaste. One, ki gibljejo grizala in tipalnici, vzraščajo v glavi ter se obešajo na dotične ude spodaj (spredi) na dnu. Mišice, odločene gibanju posameznih členov v tipalnicah in členatih udih grizal, so kratke in majhne ter gredó le od enega člena do drugega sosednega, nikdar pa dalje. Zató zamore služiti ista mišica le enemu, nikoli več sklepom. Največ mišic pa je v prsih. Obešajo se na posebne robe in roglje, moléče od hitinatega oklopa v prsno votlino. Večina od njih je odločena spretnemu in krepkemu gibanju nog in krilec (pri moških in ženskih mravljah). Zadek veže s prsimi samo ena, a dolga in močna mišica. Dihanju, obstojécemu v premikanji zadkovih obročkov sem ter tja, služijo posebne mišice, takisto tudi želu, nahajajóčemu se pogostoma pri ženskih mravljah in delavcih. Nekaj mišic še kasneje omenimo.

4. Dihala.

Dihala mravljam so dušniki ali traheji. To so cevi, debelejšje in tanjše, napeljene po vsem životu. Zrak dospje v traheje skozi dušice t. j. okrogle luknje, ki se nahajajo na strani (levej in desnej) v telesnih obročkah. Na dušice, ktere lahko žival s posebnimi pripravami samóhotno odpre ali zaklopne, nastavljajo se cevi. Te vodijo zrak v močno napihnena, na vsakej strani telesa deloma v zadkovej, deloma pa v prsnej votlini ležeča mehova — glavna traheja, glavni trahejni debli. Trebuhasti glavni trahejni debli, ki ste razvejeni po vsem telesu, v zvezi ste s poprečnimi cevmi med sebj. Stene trahejnih cevij so sestavljene iz dveh skladov, iz zvonanjega mrenastega in notranjega hitinatega. Hitinati, notranji sklad, na katerem se še znotraj nahaja — v okrepljenje cevij — po spiralki vijoč se debel rob, zabrani, da se cevi ne stisnejo, kedar se zrak po krepkem izdihu in po raztezi trahejev njemu sledečej v cevi močno stanjša.

Dihanje s traheji obstoji v tem, da mravlja zadkove, v rahlej zvezi med seboj stoječe obročke sem in tja potiska. S tem zvekušje in zmanjšuje zaporedoma telesno votlino. Bolje ko pri mravlji opazujemo tako dihanje pri osi ali bučeli.

5. Kri in krvni obtok.

Kri je pri mravljah kakor sploh pri žuželkah temno bel sok. Pod mikroskopom se vidi, da je kri belo-zelenkasta tekočina, v kateri plava nekaj 0-015 *m* velikih, okroglastih, nekoliko ploščatih telesec — krvnih kolesec. Krvna kolesca imajo v sebi mnogo tolstnih (mastnenih) molekulov. Nektera od njih se skrčjujejo in raztezajo, kakor da bi bila živa. Krvna voda — tekoči del krvi — sestavljena je iz vode, protejinovin in še nekaj drugih tvarin.

Obtoku krvi, ki je pa zelo nepopolen, služi debelostenata, jako mišičnata cev (srce), pripeta s posebnimi, mrenastimi, trikotastimi mišicami na hrbet v zadkovej votlini. Hrbtna cev (srce) je razdeljena v več prekatov (srčnih prekatov), ležčih drug za drugim. Prekati so v zvezi med seboj, a zaključujejo se s posebnimi zaklopnicami, odpirajočimi se od zadi naprej. Na strani (levej in desnej) ima vsak prekat razkol, po katerem (ali po katerih, ker sta dva) stopa iz života v splošno telesno votlino povrnivša se kri v srce. Predi se podaljša hrbtna cev v tankostenato, bolj ozko cev — v veliko odvodnico, ki gre tik hrbtne stene tja do glave. Tam, kjer preide iz zadkove v prsno votlino, je vzbočena navzdol, da zamore skozi tanek pretis (pecelj) med zadkom in prsimi. Mišičnata hrbtna cev bije, t. j. ona se rythmično skrčuje ter razteguje. Pri vsakem skrčenji požene nekaj krvi tja po odvodnici; ta jo izlije predi pri glavi v splošno telesno votlino. Od tod teče kri po nepravilnih potih po telesu ter namaka in prešinja vse organe, le v krilcih je še niso našli. Iz raznih organov priteka zopet nazaj v telesno votlino in stopi skozi stranske razkole v hrbtno cev, da prične z nova krogotok. ¹ Na svojem potovanji obtoka kri traheje ter se čisti, t. j. oddaje v traheje ogljenčev okis (CO) in vodeni sopar (H₂O) ter jemlje iz zraka, ki je v trahejih, kislec (O).

6. Ž e l o.

To izdatno branilo, nahajajoče se pri mnogih mravljah, pristaja samo delavcem, pa ženskimi mravljam. Moške mravlje nimajo nikoli takega orožja. Glavni deli žela so: žleza strupnica s strupnikom (mehurčkom za strup), bodalnica (hitinasta cev) in bodali. Žleza strupnica, ležčča v

¹ Tek krvi v organe pospešuje kapilarnost, izstop iz organov v telesno votlino pa mnogovrstna stiskanja životnih snovij, ke dar se giblje žival.

zadkovej votlini, obstoji iz dveh trebuchastih vrečic, ki se strnete v dolgo, mnogo se vijóčo, ozko cev. Ta cev vodi jad (strup), neko svetlo tekočino, imenovano mravljinja kislina ($C_2 H_2 O_4$) v strupnik, od koder jo lahko žival po bodalnici samohotno izbrizga. V bodalnici nahajate se dve mečasti, na zvonanjej strani zobati bodali iz hitina, ki ju zasadi razburjena mravlja sovražniku v mesó ter švrkne ob enem kapljico strupa v storjeno rano.

Mnogim mravljam manjkate v želu ostri bodali; a žleza strupnica in druge priprave se nahajajo. Take mravlje se branijo tako, da ugriznejo s čeljustima in spusté po bodalnici iz zadka kapljico jadú v rano, ali pa da brizgajo in švrkajo jadovino v sovražnika. Na tak način se brani na pr. rujava mravlja. To je tista mravlja, která si postavi iz raznih rastlinskih odpadkov (najrajši v jelovih gozdih) meter visoka in še višja mravljišča. Če narediš v njeno domovje votlino in držiš roko tja, kmalu ti bo vsa mokra. Srdite živalice so jo poškrpale z jadovino. V nekterih krajih, kakor na zgornjem Štajerji, dadó si ljudjé navlašč po tej mravlji pomočiti roke, da jih potém vohajo. Mravljinja kislina krepča po njihovem mnenji živce. V krasnih mavričinih barvah pokaže se jadovina brizgajočih in švrkajočih mravelj, ako jo posije solnee, osobito zjutraj kmalu po izhodu ali pa zvečer nekoliko pred zapadom, kedar solce nizko stoji.

C. Razplod.

Razplod (množenje) mravelj godi se po jajčicah, která babice ležejo. Ker ni med njimi óne ljubosumnosti, ki jo nahajamo pri maticah v panji, ima mravljišče vselej več babic, ne samo éne, kakor bučele enega panja. Ako jajčice ne prezimi, izleze iz njega v 14 dneh ličinka, droben črvič brez nog, brez očij in brez prave glave. Ličinke so zeló požrešne in imajo vedno odprta usta, a delavci jih skrbno pitajo s posebno, iz želodca izmečeno hrano ter skrbé, da jim ni treba trpeti gladú. Ko so ličinke dorastle, zapredejo se skoro pri vseh mravljah v bube. Predejo pa ličinke z dvema vrečastima žlezama, — žlezama prelkama, ki pripravljate prelnino ter jo izločujete na dnu spodnje ustnice. Bube imajo ljudje krivo za „mravljinja jajca“. Iz bube prikobaca črez nekaj časa mlada mravlja. Ta je pa s prva zeló slabotna in kilava, zató še mora ostati tako dolgo v varstvu strežnic, dokler se jej udje ne utrdijo.

(Dalje pride.)

Jarnikova zapuščina.

Priobčuje *J. Scheinigg.*

VI.

12. Zdadaj sledijo važnejša pisma, ktera se nahajajo v Jarnikovej zapuščini. Ona nam pričajo, v kako ozkej zvezi je bil Jarnik s slovenskimi rodoljubi, ter nam razsvetljujejo marsikaj o osebnih razmerah njegovih. Žalibože, da se le malo pisem v zapuščini nahaja. Prvo tū priobčeno-pismo pisano je menda do V. Vodnika. Evo ga:

Klagenfurt am 3. April 1815.

Ew. Hochwürden u. Wohlgebohren!

Verehrungswürdigster Freund!

Ihren mir so werthen Brief habe ich am Osterdienstage richtig empfangen, und daraus ersehen, dass Ihnen meine wenigen Beiträge nicht nur zugekommen, sondern auch Freude gemacht haben, weil sie viele, anderen Slaven unbekannte Wörter etc. aus dem Winkel Zila in Kärnten enthalten. Hätte mich meine jetzige Lage nicht aus aller Berührung mit besser sprechenden Slovenen gebracht, so wäre ich auch im Stande, meine Forschungen leichter fortzusetzen, was aber in der Stadt, wie sie es wohl selbst wissen, nicht so leicht geschehen kann. Andere aber, die am Lande leben, und näher bey der Quelle sind, fühlen keinen Beruf, dergleichen Forschungen zu unternehmen, denn durch die Studien sind sie zugleich ganz germanisirt. Nur hin und wieder scheint noch ein Lichtchen zu flammen, das aber freylich wohlthätige Nahrung erhalten muss, um nicht ganz zu erlöschen. Daher wäre es fürs Wohl der Slovenia sehr zuträglich, wenn Sie sich ganz der Huldinn weihen könnten, die zu ihrem frohen Aufblühen ungetheilte Liebe verlangt. Wenn Sie sich daher zu diesem Geschäfte Ruhe wünschen, so bezweckt dieser Wunsch nichts Anders, als das Heil der Slovenia, und gerne stimmen wir in diesen Ihren Wunsch mit ein, quia ex hac quiete meliora adhuc proditura speramus.

Nun die Antwort auf Ihre Fragen.

Die neue Zeitschrift betreffend muss ich hier erinnern, dass sie nicht auf Pränumeration erscheine. Auch will man, wie mich H. Dr. Kumpf versicherte, noch einige Zeit abwarten, um zu sehen, was für einen Gang die neuesten Zeitbegebenheiten nehmen werden. Inter arma silent musae. Sobald der Sturm vorüber ist, wird der Druck sogleich beginnen, der schon begonnen hätte, wenn nicht ein Vogel ausgekommen wäre.

Zila heisst die Gail, und Zilán ein Gailthaler; ich will hier das Z für das gelinde S brauchen, weil es auch den übrigen Slaven eigen ist.

— Жедло, а, heisst der Stachel der Bienen oder Wespen. Kobidca i. e. ica ist 1. der Schmetterling, 2. der Geigensattel u. 3. das Fieber. Das béstim betreffend habe ich schon in der Sber eine Anmerkung gemacht, die die Unwissenden von ihrem Spotte abbringen sollte. — Mafa scheint wirklich nur Ital. zu seyn. — Lufhno kann durch den deutschen (hierländ.) Provincialism: leisimer ausgedrückt werden: lufhno srejšzhe mi vsemité, leisimer nehmt mir noch das Hemd; so drückt einer seinen Unwillen aus, wenn man ihm alles nehmen will. Lufhno ist demnach ein Adverb. das man im Hochdeutschen nur durch Umschreib. geben kann. — She naho neabmi neli; naho neli scheint mir wohl naho neti (nehati) zu seyn; folglich ist es das deutsche nachgeben, nachlassen. Das néham verkürzt der Gailth. in der verg. Zeit u. im Inf., indem er sagt: f'm nèv, neli. Néabmi d. i. ne bomo; der Gailth. hat in der 1. Person geg. Zeit, vielf. Zahl das stumme *u* wie der Altslavonier, indem er sagt smà, damà, vidimà, grèmu, u. s. w. Auch bey einem grossen Theile der übrigen Kärntner hört man diesen Archaism. — Skfjem, fkiti ist ein Verbum und heisst mit einem Schegel todt schlagen, es lautet fzhijen von zhì d. i. kf; in Unt. Kärnten ist es schon zum Diminutivverl geworden, nämlich kijic. Zhézha ist auch bey uns eine sie in den Windeln. — Nutnjak haben Sie sehr richtig erklärt. Ponúdim u. ponujam sind bey uns auch gebräuchlich. — Prifhafhtnik einige sagen prifhafhtnik ist der Rottmann der Gemeinde. In jeder Gemeinde wird alle Jahr, oder auch alle dritte Jahr von der Herrschaft oder dem Ortsgerichte ein neuer erwählet, der das Ansagen der Herrschaftl. oder Gerichtlichen Befehle zum Geschäfte hat. Sein Amt heisst prifhafhtvo. — Prékladi. Was in einer Stube ströp ist, sind auf der Dreschtemne die Prékladi. Auch ist na prékladah ein viereckichtes Loch, durch welches die Garben zum Ausdreschen herabgeworfen werden. Ist einer ungeschickt genug, dass er durch diese Oeffnung auf den Dreschboden herabfällt, so heisst es: je ras prékladi páduv. Diese Oeffnung wird auch durch einen viereckichten darauf passenden aus zusammengefügtten Brettern gemachten Balken geschlossen. Der gemeine Deutsche nennt diess das Gepatter. Nát hat schon Gutschmann richtig verzeichnet. Der sogenannte Zweschkenpfeffer heisst in Mitt. u. Unt. K. zhexána ohne nát. Muzhkam wird gewiss nur von mehek herkommen, welches man in Kärnten gewöhnlich mèzhek auszusprechen pflegt. Für glax hat man na Zili nichts andres. Putov brüchig, der einen Leibschaden hat. Neku'n könnte vielleicht von negód'n kommen. — Statt dol pod se kann auch pod se allein genügen. Brésen haben Sie sehr gut erklärt; also von bréstim se sich begatten. Hier erinnere ich mich des Ausdrucks zhrés protí jiti, den ich v. J. hörte, u. welches über eine Stelle gehen bedeutet, auf der sich Hunde oder Katzen begattet haben. Diesem unglücklichen Darüber-

gehen schreibt der Aberglaube das Vergicht zu. — Obréfti, finden, hat die gegenw. Zeit verloren, statt welcher man obrénzham von obrénzhati setzt; in der verg. Zeit hat obréfti, fim obrjedl, obrénzhati aber obrenzhal. — Bakla, e, Schreffel, sind klein gehackte Holzstücke, die zur Unterhaltung des Feuers auf dem Kamine (v-lieve) in der Stube gebraucht werden. Die Lieva oder die Leuchte, der Kamin, ist unter den Windischen nur im Gail-, Rosen- u. Kanalthale gebräuchlich, die übrigen Winden haben Rauchstuben wie die Deutschen, inde nekutnost oder der Schmutz. Von besondern Nahmen Cäsars weiss ich Nichts. — Ein Sammentschurtsehe heisst in Gailthal, wo man den türkischen Waitzen gewiss am längsten bauet, siemjak. — Muta die Mauth; unser Mutar der Mauthner entspricht dem Altslav. *мыръ publicanus* im Hochdeutschen Zöllner; also scheinen Mauth u. Mauthner nur vom Slav. abzustammen? — Das kar wird in Kärnten meistens statt nikar gebraucht, das ni wird gewöhnlich verschlungen, freylich soll es von dem beziehenden kar genau unterschieden werden! Daher das Unverständliche, wenn man sagt: *Te lépe dézhle v-brino kar*, st. nikar; und *ki snajo* st. *ki morejo*. — *Betiho* scheint wirklich verdächtig, gewiss von Fittig. — *Rufhel* ist die Kratzbürste. — Von *Ajnzh* machen wir nebst *ajnzhawca* auch *Ajnzhla*; aber das erste ist im edleren Sinne, das zweyte aber drückt Mangel an Achtung gegen das Weib des *Ajnzh* aus. Dieser Achtung bezeichnende Unterschied mag vielleicht im Suffix *awi*, *awiza*, *awza* liegen, von *Ajnzhavi* etc. So ist auch *Pöharca* edler als *Pöhra*. — *Jésda* heisst das Reiten ad analogiam *féja* das Sitzen, *hoja* das Gehen, *réja* die physische Erziehung. Aus *fedia*, *hodia*, *redia* so wie selbst *media*, machte man nach dem slav. Wohlklang *séja*, *hoja*, *réja*, *meja*, also das *di* in *j*. — *Kliet* ist der Keller, den die Jaunthaler *Kevder* zu nennen pflegen. — *Kanalthal* heisst *Kanav*, u. im Kanalthal *v-Kanale*. *Wéjte ludi* heisst: *Wisset meine Leute*. *Véjte* st. *védite* ist wieder nach der obigen Regel des Wohlklangs gebildet, nämlich *di* in *j*. — Das *iga* des Genitivs mit dem stummen *i* scheint dem Altslav. *ago* nicht so nahe zu kommen, als das *ega*; das *a* gehet in den meisten Sprachen nur in *e* über, selten aber in *i*, *aqua aquae*, *Vater, Väter*, selbst in *Krain* hat man die Adject. neut. schon in *e* gebildet: *visoke nebésa*, indess man in Kärnten sogar das *a* des Hauptwortes in *e* verwandelte u. sagte: *visoké nebése*. Der Böhm treibt diese Verwandlung noch weiter, indem er sogar *zemje*, *fvinje*, *kuzke* u. s. w. sagt. — Warum ist man in *Krain* der altslav. Form in *éj* bey den weibl. Adjectiven so abhold? *dobri zení*, warum nicht *dobréj zení*; der Dativ des Adjectivs sollte doch vom Dativ des Subst. genau unterschieden werden, und warum sollte man das *ej* in der Schriftsprache nicht beybehalten, cum sit in ore populi et altslavicum?

Auch pflegte man bisher den ächten u. uralten Vokal des gemeinen Mannes wenig zu beachten, immer lesen wir noch v-Lublani, na okni, v-mefti, na misi etc. anstatt, wie es in ore populi klingt: V-Lublane, (é) na okne, v-méfte, na misé etc. Dieses Final-e klingt manchmal wie ea, wie ä, oder wie é, welches letztere das richtigste ist. Der Slovene sagt immer nur sim bil v-Bilace, v-Pliberce (Bleyburg), v-Otoce (M. Wörth), na potoce etc. Rosenthal heisst rožna dolina oder, wenn man das eigentliche Rosenthal d. i. den Bezirk um Rosegg herum nimmt, rož im Genitiv rožja, welches im Böhmischen so wie im Slovenischen ein Gestrüppe bedeutet (růždj, roždj). Die Strecke von Suetschach bis St. Margarethen, welche von der Loibler-Strasse gerade bey der Mitte durchschnitten wird, nennen die Deutschen das Untere Rosenthal, allein die eigentlichen Rosenthaler (Rozáni) protestiren gegen diese Benennung, indem sie diese unteren Rosenthaler Poddrovci d. i. Unterdrauthaler nennen. Die Ableitung des Namens Rosenthal von gewissen Blumen, die nur hier allein wachsen sollen, ist gewiss ganz irrig, indem der Name sicher nur von rož (rožj) kömmt.

Maria Saal heisst v-gospovetah also von gospa sveta. So heisst Maria Rain, ein Wallfahrtsort an der Drau Ferlach gegenüber: Hofpole, v-Hofpolah, oder auch Hožpole; die Entfernteren pflegen es so auszusprechen, welches mir als Frauenfeld doch richtiger scheint, als das Einheimische u. Verkehrte Žahpole, na Žahpolah. — Mōda heisst die Hode, und modètnjak das Bruchband. — tog heisst fest, stark, toje niti ein starker Zwirn, tog rjemen ein starker Riemen, tog zhlovek ein fester Mensch, von fester Gesundheit, vom festen Körperbau; es ist das tug der andern Dialekte, daher auch togota die Festigkeit, woraus das deutsche Tugend erklärbar wird; die Bildung des Lateinischen virtus läuft auf das nämliche hinaus. —

Locus meus natalis ist v-Shtëfanê, St. Stephan.

Bedomez ist nach dem Volksglauben einer, der mit Zähnen gebohren wird, und im erwachsenen Alter die in Wiegen liegenden Kinder aufsucht, sie mit seinen Liebkosungen erdrückt, und sie sodann auf die Thürschnalle aufhängt.

Irgendwo in Krain heisst der Trambbaum prezchnik, also Querbaum. Im Jaunthale heisst zhvetiriti, zhvetirim, mit einem Zuge von 4 Thieren (was immer für eine) fahren.

In Tainach v-Tinjah heisst die Verstopfung (Krankheit) perpica. Vertalasia heisst im Rosenthale, vielleicht auch anderswo, die Hutsche. In der Altslav. Bibel findet man еквоѣ durch; im Gailthale sagt man noch fkuosje Buog d. i. Um Gottes willen, Bey Gott! oder sonst ein Ausdruck der Verwunderung etc. ausser diesem Ausdrücke pflegt man das fkuos zu brauchen.

Чaj und Чajte ist also altslav. st. чakaj u. чakajte.

zhø, pravlø, (inquam) und ne mø ich kann nicht, sind also noch die Ueberbleibsel des Präsens ohne m.

Mamo cimpermane na izare heisst an den Ortschaften um den Wörthersee herum: Der See friert zu.

In Taynach u. im Jaunthale lebt noch das Partic. primfhi, perjemifhi, primfki; perjemifhi hoditi sich an Etwas festhaltend gehen.

Herr Schneider lässt Ihnen seine herzlichste Empfehlung erwidern. Er wird nach Möglichkeit suchen, forschen, beobachten und verzeichnen, und so zu dem beabsichtigten Wörterbuche sein Scherflein beytragen. Denn auch Taynach ist ein Wallfahrtsort, und die öfteren Rhod's oder Konkurse sind ganz dazu geeignet, die Mundart der benachbarten Slovenen leichter beobachten zu können. — Herr Dr. Kumpf, der sich Ihnen höflichst empfehlen lässt, erwartet aus Ihrer Hand die besten Beyträge für die slow. Rubrik. Auch die übrigen Eingeladenen werden nicht säumen, der gemachten Einladung zu folgen. Es gebriecht mir an Raum. Ich empfehle mich Ihrer Freundschaft und bin mit ausgezeichnete Hochachtung

Ihr

Jarnik.

D e s c h.

Slovenska beseda zapisana dne 26. avgusta l. 1254.

Za nas Slovence, ki nimamo veliko starih jezikovskih spomenikov, je vsaka beseda, ktero nahajamo v starih listinah, znamenita. Tudi v napisu tega članka navedena beseda bode gotovo častite čitatelje zanimala.

Cholo de Seldenhofen (Vozeniški) in njegova sina Cholo junior in Chunrad izpovedó v listini danej dne 26. avgusta l. 1254. pri sv. Lovrenci v Puščavi, da je bila med njimi in opatom sv. Pavla: „controversia super quibusdam terminis et prediorum distinctionibus sine metis in povincia s. Laurentii“.

Opat je trdil, da se meja vleče „a parte occidentali in prefata provincia inchoanda praeterquam ad decursum pluvialis aque, que descendit a summitate montis, qui vulgariter censetur hoc vocabulo Desch, et a lacu, qui in eiusdem montis vertice consistit (bržkone jezerce na velikej Kopi, kteremu ljudstvo „črna mlaka“ pravi), usque ad amnem Reddim (Radel) decurrentem predium“. A Cholo Vozeniški in sinovi njegovi svojili so si mejo še dalje naprej.

Cholo Vozeniški se je udal po daljšem pravdanji. Postavilo se je pismo, v katerem so bile točno določene meje obojih posestnikov.

Tega pisma priče so: Bernhardus egregius Dux Karinthie, Ulriens filius eius, Dietmarus, plebanus de Seldenhofen, Otto de Traberch (Unterdrauburg), Sifridus de Merhenberg (Marenberški).

To pismo je tudi za domačo zgodovino važno. Zakaj iz njega zvémo, da je še leta 1254. vse okrožje na desnem bregu Drave in tudi okolica sv. Lovrenca v Puščavi spadala pod koroško vojvodstvo; saj je deželni gospodar vojvoda Bernhard prišel sam na razsodbo te pravde!

Vojvoda Bernhard bil je eden najboljših vojvod koroških. Vojvodstvo je bilo v najlepšem cvetu. On je bil dober in pravičen vladar, in njegov spomin še živi v slovenskem narodu. Ne davno me je vprašal star kmet: „Gospod, Vi nam večkrat razlagate starih rečij, povejte mi, kdaj pa je živel kralj sv. Bernard? Takrat je bilo dobro na svetu, resnica in pravica ste kaj veljali; nekje na Koroškem je pokopan“.

Ta „kralj sv. Bernard“ ne more biti drug vladar, nego vojvoda koroški Bernhard, ki je 55 let vladal (od l. 1201—1256), in je pokopan v samostanu sv. Pavla na Koroškem.

Trg Vozenice na desnem bregu Drave nasproti Muti (Hohenmauthen) stojčč, veli se večkrat v starih listinah: Sailhofen, menda Vozenica zaradi tega tako imenovana, ker je bil tam brod na vože (Seil), na katerem so se prek Drave vozili? Grad pa se piše vedno: Salden-Seldenhofen. Nemški vitezi so pristavljali krajem, v katerih so imeli svoje dvore, pridevek: hofen, iz hof, dvor. Salde, Selde pa pomenja v bavarskej in tirolskej nemščini: „für Holzarbeiter im Walde bestimmte Hütte“. Torej je preje, nego se je postavil grad, stala tam drvarnica.

Original listine je hranjen v arhivu sv. Pavla, natisnen v posnetku v „Urkundenbuch des Stiftes St. Paul“, str. 142. Nr. 86, in str. 189. Nr. 156.

Besedo Dež, pluvia, izgovarjali so Slovenci torej že pred šest sto leti tako, kakor danes. Staroslov. oblika je: дъждь (Ostrom. Greg. Naz.), hrv.-srb. dažd, polsk. deszcz, česk. dešť, gorenje in dolenjeluž. dešč, polabskoslov. dazd. Miklošič primerja sansk. dadhi, Molken, a verjetnejša je Matzenauerjeva razlaga iz litovsk. duzg-u-ėti, sonare, crepare, strepere, torej dež po skrobočenji.

Davorin Trstenjak.

Drobnosti.

Habsburžani v deželi Kranjske 1282—1882. Slavnosten spis ob godovanji šeststoletnice od združitve Kranjske zemlje z Avstrijo. Na svetlo dal kranjski deželni odbor. Spisal Avgust Dimitz. — Tako se glasi naslov nove knjige, katero je po enakej nemški knjigi poslovenil g. J. Cimperman, in ki je prišla na svetlo pred cesarjevim dohodom v Ljubljano. Nemška knjiga nas ne zanima toliko, ker je ne moremo prištevati našemu slovstvu, primerno pa je, da izpregovorimo o slovenskej prestavi nekoliko besed.

Imenovana knjiga nam na 78. stranéh opisuje v kratkih potezah kranjsko zgodovino od l. 1282—1882. s posebnim ozirom na Habsburžane. Tvarino razdelil je pisatelj na tri dele in sicer: 1. Dynastija Habsburška od Rudolfa I. do državne delitve 1282—1522. — 2. Dynastija Habsburška od Ferdinanda I. do izmretja moškega rodú, 1522—1740. — 3. Rod Habsburško-Lotrínski od Marije Terezije do današnjih dni, 1740—1882.

Zapopadek te knjige je kratek posnetek pisateljevega večjega dela, namreč „Zgodovine Kranjskega“. Knjigo prebravši moramo izreči, da jo je pisatelj večinoma dobro pogodil in znal ločiti znamenitejše in važnejše dogodbe od manj važnih, ter potem prve uvrstil v svoj slavnostni spis, druge pa izpustil. Akoravno smo tu in tam pogrešali kako interessantno notico, vendar si mislimo, da bi jo bil pisatelj sam tudi rad zapisal; ker pa ni hotel, da bi knjiga preveč narastla, izpustil jo je rajši. V obče smo s tem slavnostnim spisom zadovoljni. Kar se pa posameznostij tiče, hočemo navesti nekoliko opazek, a one veljajo bolj prelagatelju, kakor pisatelju. Iz knjige smo razvideli, da se je tudi g. prelagatelj trudil, kolikor mu je bilo mogoče, da bi slovenski prevod ne zaostajal za nemškim izvirnikom, in reči moramo, da se mu je to kolikor toliko posrečilo. Tú naj sledi nekoliko opombie, nektere za g. pisatelja, druge za g. prelagatelja.

Pisatelj pravi, da so imeli do l. 1335. „grofje goriški“, zvesti zavezniki Rudolfovi, kranjsko deželo v zastavi (str. 6. vr. 9). Boljše in določnejše bi bilo, ko bi stalo „vojvoda koroški“. Str. 6. vr. 24: „na vojvodskem stolu v Krnskem Gradu“. Vojvodski stol je bil le blizu Krnskega Gradu, ne pa v Gradu. Str. 11. vr. 25: „dobilo se je 14 jajec za jeden sold in kokoš za dva solda“. Jako dobro bi bilo, ko bi se bilo tu zraven pristavilo, da je bil takratni „soldo“ toliko vreden, kot 8 naših soldov ali krajcarjev. Tedaj je veljalo 14 jajec 8 krajcarjev, kokoš pa 16, kar je sevéda še zmirom dober kup. Str. 14. vr. 21: Namesto „cesarsko“ kronanje stoji naj „kraljevo“, ker cesarsko krono prejel je Friderik še le 1452, ne pa 1442. — Prelagatelj piše Turjaški, Celjski, Črnomeljski itd., tedaj slovenska imena za Auersperg, Cilli in Tschernembl. Dosledno bi bilo, da bi tudi pisal „Oberski“ ali pa vsaj „Vovberški“ namesto Heunburški (str. 4. vr. 13). — Za „Windische Mark“ imamo izraz „Slovenska Krajina“, ne pa „Vindiška Krajina“ (str. 5. vr. 12); saj tudi govorimo in pišemo „Slovenski Gradec, Slovenska Bistrica“ za Windisch-Graz in Windisch-Feistritz. Na drugem mestu (str. 27. vr. 12) stoji pravilno „Slovenska Krajina“. Do sedaj smo pisali in govorili, kolikor je meni znano, „Judenburg“ (mesto na gorenjem Štajerskem), ne pa „Júdinov Grad“, kakor stoji na str. 5. Za moravsko mesto „Austerlitz“ (str. 60. vr. 13) imajo Slovani besedo „Slavkov“. Str. 67. vr. 20: „ob Gorenjih Jezerih“. Tú bi imela biti ednina, kajti Gorenje Jezero je le eno v onih krajih, pač pa štejemo več „Kanadskih jezer“. Oblike „Turnski, Wurmserški“ itd. (str. 57. in dr.) mi niso všeč; pišimo rajši Wurmser, Thurn itd.; saj tudi ne pišemo Winklerski, Bleiweiski itd. Neslovenska lastna imena, ktera nimajo v slovensčini ali pa slovanščini kakega posebnega izraza, pišimo vsaj v znanstvenih knjigah tako, kakor jih ondotni narod piše, tedaj „Wels“ namesto Veles

(str. 19. vr. 19); „wittenberski“, namesto vitenberski (str. 29. vr. 15); „Codroipo“, namesto Kodrojpo; „Conegliano“, namesto Koneljan (str. 58) itd. *Dr. F. Kos.*

Zemljepis za drugi in tretji razred srednjih šol. Spisal in založil Janez Jesenko. V Ljubljani. Natisnila „Narodna tiskarna“. 1883. Str. 205 v 8°. Cena 90 kr. — To je že šesta zemljepisna knjiga, katero je za naše srednje šole spisal in založil neutrudljivi in večji pisatelj g. prof. J. Jesenko. Kakor druge knjige njegove, odlikuje se tudi ta zemljepis po natančnosti in primernej, paedagogičkim načelom odgovarjajočej razvrstitvi zemljepisnega gradiva. Knjiga sodržiže potanki zemljepis vseh peterih zemljin, in nam podaje najnovejša data o njih. Knjiga je tedaj ne le učencem, temveč vsakemu razumniku dobro došla, in mi jo vsem prav gorko priporočamo.

Fizika za nižje gimnazije, realke in učiteljsišča. Spisal in založil Jakob Čebular, c. kr. višje realke profesor v Gorici. II. del. V Gorici. Natisnila Hilarijanska tiskarna. Str. 91—211 v 8°. Cena obeh delov gl. 1.30. — S tem delom končana je tudi fizika prof. J. Čebularja. Tako imamo tedaj dve slovenski fiziki za nižje srednje šole. To je nov dokaz, da nam šolskih knjig v slov. jeziku ne bode pomanjkovalo, ako bi se slovenščina tudi za vse predmete kot podučevalen jezik uvedla. O vrednosti in rabljivosti Čebularjeve fizike izpregovorimo pozneje. Ali že po kratkem pregledu drugega dela moramo priznati, da je ta točnejši od prvega. Prav dobro nam dohaja na konci knjige tolmač s kazalom vred.

Vergleichen Grammatik der slavischen Sprachen von Franz Miklosich. Vierter Band. Syntax. Zweiter Abdruck. Wien 1883. W. Braumüller. Str. 893 v 8°. Veljá 18 gl. — To je ponatis prve izdaje velike Miklošičeve skladnje slovanske. Iz tega se razvidi, kako sega učeni svet po monumentalnih delih našega slavnega jezikoslovca, čegar sedemdesetletnico dne 2. sept. narod slov. v Ljutomeru praznuje!

Die Krypta in S. Florian. Ein Beitrag zur Baugeschichte der Stiftskirche S. Florian. Von Alfons Müllner, k. k. Professor. Linz 1883. 8°. str. 51 in 7 obrazcev. Cena 1 gold. — Da to nemško knjižico Slovencem naznanjamo, k temu so nas nagnoli naslednji razlogi: 1. Pisatelj te knjižice je po svojej l. 1879. v Ljubljani izdanej knjigi „Emona“ in drugih spisih dobro poznani starinoslovec in naš rojak prof. Alfons Müllner, ki je 9 let služboval v Mariboru, potem pa moral iti na tuje. Njegove znance in prijatelje bo gotovo zanimalo zvedeti kaj o njegovem delovanji na tujem. 2. Knjižica je spisana z veliko zvedenostjo in natančnostjo, in želeli bi, da bi slov. pisateljem pri obdelovanji enake tvarine v tem oziru bila v zgled. Ravno na polji starinoslovja potrebovali bi mi več izvedenih in marljivih delavcev. 3. Napósled omenjamo to knjižico tudi zato, ker je g. pisatelj med zgodovino podzemeljske kapelice, o kateri piše, vpletel marsikaj obče zanimivega, postavim oddelek o človeških lubonjah, ki so ondí shranjene, in o različnih zidovnih slogih, ki so v krščanskem stavbarstvu bili v navadi, kar bo gotovo obče zanimalo. *J. S—a.*

Miklošič in njegovi učenci. Slovanska vsučiliščna mladež na Dunaji vróči g. dvornemu svetniku in prof. dr. Fr. vitezu Miklošiču pri svečanosti, ki se bode vršila koncem novembra t. l. na čast njegove sedemdesetletnice, album slušateljev njegovih in slavistov sploh. Vsi p. n. g. slavisti kakor tudi nekdanji učenci g. prof. Miklošiča prosijo se tedaj, naj blagovolijo v kratkem poslati svoje fotografije v visitem formatu in z lastnoročnim podpisom na: Akademický spolek, Wien VIII. Neudeggergasse 23. Slavnostnemu odboru predsednik je dr. Lecejewski, tajnik pa Jar. Kalandra.

Popravek: Na str. 409. zadnjega snopiča beri namesto: „kazale celó groma ostrih zob“ pravilno: „kazale célo gromado ostrih zob“.

Izdaje, založuje in tiska tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovci.

Odgovorni urednik: Dr. Jakob Sket.